

АСТРИД ЛИНДГРЕН

КАТИ В АМЕРИКА

Част 1 от „Кати“

Превод от шведски: Десислава Лазарова, 2011

chitanka.info

ПЪРВА ГЛАВА

Всъщност виновен беше Ян. За това, че заминах за Америка, искам да кажа. Дотегнало ми беше от вечните му хвалби колко забележително е всичко в Щатите. И затова реших самата аз да отида там и да видя как стоят нещата.

Ян беше в Америка. Цели две седмици, или по-точно, за да не бъдем несправедливи, четиринадесет дни. После се върна, но вече се беше превърнал в голям познавач на Америка. О, той би могъл да напише докторски труд за американското общество, американската архитектура, американския бизнес, американската кухня и американските момичета. Особено за американските момичета. Не беше за вярване колко информация беше събрал по време на престоя си там... Така става, когато човек е толкова възприемчив по природа.

Не искам да твърдя, че съм твърде романтична. Но когато ми изнасят лекция върху американската архитектура, докато се разхождам на лунна светлина, в мен се появява едно-единствено желание: да бъда малко самотно животинче в гората.

Ян е архитект. Поне така си мисли. Аз обаче не мисля така. Малките отвратителни четириъгълни къщи, които проектира той, аз бих могла да начертая само за един следобед. Понякога си въобразявам, че съм влюбена в Ян. Той самият е твърдо убеден, да не кажа непоносимо сигурен, че случаят е точно такъв.

Докато Ян ми обясняваше разпалено как е там в Америка, аз обикновено слушах с половин ухо, както обича да казва леля ми. Но понякога не можех да се сдържа да не поспоря с него.

— Скъпи Ян — дразнех го аз, — но това е много добре известно на всички. Нали всички хора са били в Америка. Защо по-добре не отидеш в Емабода? Там, доколкото знам, дори мишка още не е била. Бяло петно върху картата. Там трябва да отидеш, казвам ти. После можеш да се върнеш у дома и да наемеш голямата зала на градското училище и да разкажеш на мало и голямо какъв е животът в Емабода.

Тогава Ян заяви, че американските момичета били очарователни, а пък аз съм завиждала, понеже никога не съм била в най-голямата страна на Запада.

Може пък да имаше право. Някой ден бих могла да се озова във витрините на Националния музей: „Единственият познат шведски екземпляр, който никога не е стъпвал на американска земя“. В наше време всички заминават натам. Беше направо позорно да си виждал Статуята на свободата само от пощенски картички.

Та, значи, колкото по-дълги лекции ми изнасяше Ян и колкото повече ми дотягаше да го слушам, толкова повече ме обземаше неустойчивото желание да видя Америка от близо. И се радвах като дете при мисълта какво ще разкажа на Ян, когато се върна. Ще го притисна в някой ъгъл и ще му говоря за Америка, докато му причернее.

Особено обидно беше, че според Ян американските момичета били същински чудеса от хубост и очарование, фигурите им, начинът, по който се обличали, гримът им — всичко било страхотно! Нищо не му пречеше да прибави, че според него и аз съм очарователна. Но той не направи нищо такова.

— Ти не си хубава, но пък имаш характер — казваше той.

И с такъв човек да обикаляш зоопарка почти всяка вечер!

Не, Кати, тази няма да я бъде, стягай си багажа и право в Америка, казах си аз. Достатъчно е само да ликвидираш внушителната си банкова сметка и да се качиш на самолета.

И нищо повече? О, де да беше така. Първо трябваше да говоря с леля. Живея при леля си откак като малка останах без родители. И ако зависеше от леля, аз и досега щях да клеча с кофичка и лопатка в някой пясъчник в парка и да копая тунели. Леля ми винаги ще вижда в мен

само малкото мило, безпомощно дете, дори след като самата аз стана обемиста лелка с внушително количество брадавици и глас, който може да стресне цяла рота.

С други думи, подозирах, че ми предстои тежка битка с леля. Тя не изпитваше никаква симпатия към голямата страна на запад и изобщо към всякакви чужди страни. Защото знаеше какви опасности дебнат там! Стъпи ли кракът на едно младо момиче на чужда територия, още зад първия ъгъл го чака коварен търговец на момичета. С дяволска хитрост той подмамва жертвата си и я отвежда към една съдба, която е по-лоша и от смъртта. А леля беше обещала на смъртното легло на мама да се грижи за мен.

Но в края на краищата аз вече бях пълнолетна, макар леля още да не беше проумяла това. И бях наследила няколко хиляди крони от моите родители. Изцяло заслуга на леля ми беше, че в деня на моето пълнолетие тези пари си стояха непокътнати. Самата аз в течение на годините бях направила всевъзможни предложения за изгодното им инвестиране. Мотоциклет с кош беше най-горещото ми желание като четиринадесетгодишна и аз така и не можах да разбера как може един човек да бъде толкова изостанал и заслепен като моята леля. Тя упорито отказваше да проумее, че мотоциклетът е капиталовложение, за каквото bankerите само могат да сънуват. Не помогна и това, че великодушно предложих да поема разносните по курса за мотоциклетисти за леля ми, докато самата аз стана на осемнадесет и взема шофьорска книжка. Също толкова неотстъпчива беше тя, когато исках да вложим една дребна сума в акордеон, с който смятах да облекча много от самотните ѝ часове. Вместо да ми бъде благодарна за това, тя само каза:

— Не, в никакъв случай, парите трябва да си останат в банката!

Щели да ми бъдат добре дошли, ако ме сполети нещастен брак, тризначета без баща, хронични болести на бъбреците заради тънкото ми бельо, чума и някои други нещастия, които според нея ме заплашваха.

Сега обаче аз поисках да пътувам за Америка. Когато леля разбра, че имам съвсем сериозни намерения, от нея се изтръгнаха няколко вопли на дълбоко страдание и тя цялата вечер говори за това какво щастие е, че бедните ми родители са си отишли навреме. Но след като и това не помогна, тя отиде да спи, дълбоко обидена. На другата

сутрин се появи с прояснена физиономия и рече, че щом съм настоявала да се хвърля в покварения свят, то неин дълг било да ме последва. Освен това тя имала брат в Чикаго и голямата ѝ мечта била да го види отново. Леля ми искаше да дойде с мен в Америка!

Усетих, че въздухът не ми достига и поех дълбоко дъх. Като че отведнъж моето американско пътуване бе загубило целия си блясък и очарование. Години наред бях като затворник между тези четири стени, бях вдигала поглед нагоре с вик: „Искам навън! Искам навън!“. Никак не беше лесно да се пренастроя бързо и да викам: „Моята леля и аз искаме навън!“. Ами всички забавни малки приключения, които исках да преживея, за да мога после да ги разказвам с подробности на момичетата в службата, пък и на всички, които имаха желание да слушат! Можех да си представя съвсем ясно как щеше да прозвучи: „Да бяхте ме видели как стопирам коли между Ню Йорк и Чикаго, беше дяволски забавно!“. Защото, естествено, аз възнамерявах да пътувам на стоп. Едва ли има човек, който е бил в Америка и не е стопирал коли по пътя през голямата солена пустиня. Но да стопирам коли с леля до мен?

Аз, разбира се, знам какво е семейна солидарност, но кой би се наел да твърди, че една леля със старомодни боти с връзки не е сериозна пречка, когато си застанал край пътя и със светнали очи и вдигнат палец се опитваш да убедиш профучаващите коли да намалят скорост. А леля наистина носи боти с връзки отпред, когато иска да изглежда добре. Ръчна изработка. От шевро. От началото на века или горе-долу там някъде. Това обяснява почти всичко за нея. Но зад строгата външност и резките приказки тя е страшно мила и аз я обожавам. Щеше да ми бъде много по-драга обаче, ако останеше в нашето малко двустайно жилище на улица „Капитен“, пък аз щях да я обожавам от сигурно разстояние, с Атлантическия океан между нас. Сега обаче тя беше решила друго, а коя съм аз, та да посмея да се опълча срещу една природна сила? С дълбока въздишка хванах леля под ръка и я поведох към паспортното бюро.

Тук тя трябваше да свали своите боти с връзки, защото искаха да измерят точния ѝ ръст. Тя предложи вместо това да приклепне леко при измерването, горе-долу толкова, колкото са високи токовете ѝ, но номерът не мина. Леля ми развърза разгневено ботите с много горчиви думи за шведската педантичност. След известно време получихме

паспортите си. Снимките ни по нищо не се различаваха от обичайните паспортни снимки. Аз изглеждах като Ирод преди детеубийството, а леля като престъпница, която тъкмо замисля ново злодеяние. Мислех си: „Цяло щастие ще бъде, ако с тези паспорти получим виза“. Най-вече защото всеки, който иска виза за Америка би трябвало да обещае, че не крои планове да убие американския президент. Ха, мислех си, достатъчно е американският посланик да хвърли един поглед на нашите снимки и да разбере, че леля и аз веднага ще се спуснем към Белия дом и ще удушим президента с голи ръце. Но по забележително стечение на обстоятелствата ние получихме виза без никакви проблеми. А валутният отдел милостиво ни позволи да обменим малка сума в твърда валута. Ако не живеехме прекалено разхитително, искам да кажа, ако не упорствахме да се храним непременно всеки ден, нашите долари сигурно щяха да стигнат за цяла седмица. Леля наплюнчи палец и преброи внимателно тънката пачка доларови банкноти. Тя погледна Джордж Вашингтон^[1] право в очите и рече: „Добре че имам брат в Чикаго“.

Не бях казала нито дума на Ян за моите планове. Той си живееше без нищо да подозира, горкото невинно агънце, и фантазираше за американската архитектура, докато аз се подготвях за път. Мислех си, как хубаво ще му натрия носа. Мъчеше ме подозрението, че Америка му бе харесала толкова много, защото беше отишъл без мен.

Няма да разказвам тук какъв шум се вдигна в службата ми, когато оповестих новината. Всички момичета се скупчиха около бюрото ми, на което аз се опитвах да изглеждам така, сякаш предприемам само малка разходка из околността.

— О, Кати — извика Барбара, — да не би да искаш да кажеш, че заминаваш за същата тази Америка, където милионерите никнат като гъби? Моля те, бъди така добра и ми откъсни един от тях!

— Но, разбира се — утеших я аз, — ще ти донеса пълна кошница, ще можете да хвърляте чоп за тях.

Оставаше само да убедя шефа да ми даде отпуск. Беше съвсем просто. Попитах го така, между другото, дали кантората би могла да оцелее известно време без такава добра стенографка като мен и дали той желае след няколко месеца отново да се върна при тях.

— Да се върнеш? Не разбирам — рече той и ме погледна съвсем объркан.

— От Америка — обясних, — смятам да отида там за известно време.

След като размисли няколко минути, той все пак се зарадва и ми беше благодарен, че след завръщането си смятах да продължа благодатната си дейност в неговата скромна кантора.

В една тиха априлска вечер вървахме с Ян по северния бряг на Мелар и гледахме как светлините се отразяват във водата. Стигнахме до кметството, което извисяваше великолепната си кула в синьото нощно небе с преминаващи априлски облаци.

— О — казах аз, — о, колко е хубаво кметството!

Ян се съгласи с мен. С цялото си сърце. После замълча за миг. И накрая не се стърпя:

— Всъщност много жалко, че не си виждала Емпайър Стейт Билдинг^[2].

Аз обаче отвърнах:

— Бъди спокоен, скъпи Ян. Ще видя Емпайър Стейт Билдинг. Още в четвъртък. Заминавам за Ню Йорк.

[1] Джордж Вашингтон — първият президент на САЩ (1789–1797), негов портрет е изобразен върху банкнотите от един долар. — Бел.пр. ↑

[2] Емпайър Стейт Билдинг — един от най-високите небостъргачи в света — 381 метра със 102 етаж. Намира се в Манхатън, Ню Йорк. — Бел.пр. ↑

ВТОРА ГЛАВА

Онзи божи служител, който е казал, че плуването е грях, понеже ако намерението на Бог е било да плуваме, то той щеше да ни създаде с плувни ципи между пръстите на краката, оня божи служител сигурно е бил душевен сродник на леля, така си мисля. Тя има съвсем същото отношение към летенето със самолет. Богохулство е да се изкачиш във въздуха в една такава ламаринена кутия, така мисли леля. Но този път тя се примири от самото начало с тъжния факт, че вероятността да се върна жива в родината е минимална. А в такъв случай беше все едно дали ще паднем в Атлантическия океан, или смъртта ще дойде като избавител, докато се лутаме из пълната с опасности Америка. И тя се остави в ръцете на съдбата.

Докато е преминавала през Париж в каруцата на палача на път за гилотината, Мария-Антоанета^[1] вероятно се е чувствала също като леля ми в елегантния автобус на самолетната компания, в който се носехме през града към летище „Брома“. Тя се взираше през прозореца с широко отворени очи и обгръщаше с поглед скъпите ѝ улици и къщи, сякаш бе убедена, че никога повече няма да ги види.

Когато стигнахме „Брома“ и видяхме летището, тя нададе кратък жален стон. Аз я потупах утешително по раменете, макар че, честно да си призная, самата аз се чувствах малко уплашена. Но там ни чакаше Ян, благодаря ти, Боже. Той ни чакаше с букет теменужки в ръка и аз никога не бях го обичала толкова, както в този миг. Ян, който беше казал толкова сурови думи за глупавото и лекомислено момиче! Той разбира се имаше право! Аз се вкопчих в него и в този миг много ми се щеше да съм достатъчно благоразумна, за да си остана вкъщи. Но вече беше твърде късно.

Съвзех се бързо, за щастие. Когато най-сетне седнахме в самолета и той се понесе с могъщ грохот по пистата, надигна се, изкачвайки се все по-високо, право през огрените от слънцето облаци, а Ян и кантората и Стокхолм и всичко друго останаха ниско под нас,

тогава аз се почувствах като ученичка в първите дни на лятната ваканция.

Не вярвам леля да се чувстваше като ученичка. Тя почука скептично по стените, за да установи доколко стабилен е самолетът, а сетне каза:

— Щастлива съм, че си направих завещанието.

Казах ѝ, че трябва да се изпълни с духа на новото време. Нашият усърден пилот щеше да бъде много потресен, ако можеше да чуе думите ѝ. Но леля отговори, че след като тъй и тъй скоро ще лежи на дъното на океана, няма никакво значение доколко е изпълнена с духа на новото време, а пилотът нека да внимава, иначе тя ще му се явява след това като призрак.

Опитах се да си представя леля като малък зъл призрак с боти с връзки, който блуждае над Атлантика в тъмните есенни нощи като втори летящ холандец, но фантазиите ми бяха прекъснати от очарователната стюардеса, която донесе обяда.

— Все пак трябва да признаеш — опитах се да убедя леля, — че е по-забавно да се похапва студено пиле на две хиляди метра височина, отколкото да се тъпчем у дома на улица „Капитен“ с червено цвекло със сланина.

Отдаде ми се да изтръгна от нея нещо като половинчато съгласие, с което трябваше да се задоволя.

О, беше прекрасно да се лети! Духът ми се повдигна така шеметно, че се извиси поне хиляда метра по-високо от самолета.

— Но защо не тръгнеш с кораб? — питаха ме всички у дома. — Толкова е вълнуващо!

Аз пък отвърщах:

— Да, страхотно вълнуващо е. Но само за хората, които изпитват удоволствие да повръщат.

Норвежкият бряг остана далеч назад. Погледнах надолу към Атлантическия океан. Малки кораби играчки пореха търпеливо морските вълни. Сетих се за Христофор Колумб и сърцето ми се сви. Как ли е посмял да тръгне! За бога, как наистина беше дръзнал да потегли! Толкова много мили вода, чак до безкрайността, и да не знае какво го очаква там!

— Трябва да признаеш, че мъжете имат в природата си нещо диво и авантюристично — рекох аз на леля.

— Кой пък се развежда сега? — попита тя.

Опитах се да ѝ обясня, че мисля за Колумб и какво щастие за човечеството е, че аз не съм Колумб, защото щях да се върна само след един ден. Щях да се хвърля в краката на Изабела Испанска, съсипана от морската болест и разкаянието и щях да кажа:

— Ох, явно, че няма такава Америка или по-добре да се изчака с откриването ѝ до деветнайсети век, когато корабоплаването ще е по-развито, а още по-добре до двайсети век, когато направо ще може да се лети дотам.

О, да, мъжете са прекрасно диво племе от авантюристи! Защо ние жените никога не откриваме нови континенти?

— Всъщност е доста жалко да си жена — оплаках се аз на леля.

Тя се опита да ме утеши.

— Не забравяй, че ние, жените, подбуждаме мъжете за големите им дела.

Гледах я как си седи там в своите патетични боти с връзки, с коса, вдигната на смешен малък кок на тила, и да ме прости Господ, но в главата ми се оформи следната съвсем ясна мисъл: „Големите дела, за които леля е вдъхновила мъжете, едва ли са били толкова големи, че да им трябва място по-голямо от нокътя на палеца ѝ“.

Но аз си я обичах такава каквато си беше, с ботите с връзки и всичко друго, да, в този миг аз несъмнено обичах цялото човечество. Само като си помисля каква компания от мили и любезни хора имах за спътници! Особено ми хареса един американец. Поговорихме малко с него, макар че леля през цялото време изглеждаше като възпъщение на думите: „Аха, ето го и търговецът на момичета!“.

Историята с Вавилонската кула наистина е била голямо нещастие за човечеството. Като си помислиш, че седиш в самолета, изпълнен с духовити мисли, които искаш да споделиш с околните. А единственото, което успяваш да кажеш, е неизменното „I see“ или „Is that so“^[2].

Бих могла да обясня на мистър Хейли личното си мнение за вселената, но веднага почувствах, че не си струва дори да опитвам. Всичките ми познания по английски сякаш се бяха изпарили. Спомнях си само едно-единствено изречение от английския ми учебник: „I can tell you the nearest way to the Scandinavian Bank?“^[3]. И макар че щеше да бъде забавно да зашеметя мистър Хейли с този въпрос, аз все

пак реших да се откажа и вместо това да кимам с глава, да кокоря очи и да оставя мистър Хейли да говори. Господата обикновено са най-доволни, когато могат да чуват собствения си глас. Мистър Хейли впрочем ме успокои, че чудесно ще се справя със запаса си от английски думи в Америка. Както казват, засмя се мистър Хейли, достатъчно е да се знаят четири фрази: „Good morning — ham and egg — I love you — good night!“^[4].

— Is that so? — можах да кажа само аз.

Е, всъщност това било доста преувеличено, заяви мистър Хейли. Човек едва ли би могъл да се справи само с добро утро, яйца с шунка, обичам те, лека нощ. Трябва още да можеш да казваш Baseball, Popcorn и Coca-Cola^[5].

— I see — рекох важно аз.

Постепенно падна нощта. Тя ни обгърна отвън, черна и плашеща. Летяхме през безкрайното пространство, имах чувството, че сме съвсем сами във вселената, леля, аз, мистър Хейли и останалите, затворени в обща малка крехка черупка.

Убедена съм, че сред предците ми в правремето на еволюцията сигурно присъства и морско раче — едно забележително морско раче. Умея като него великолепно да се свия в черупката си, а това е невероятно предимство, когато трябва да спиш в самолет. Докато всички останали отпуснаха назад седалките си и напразно се опитваха да наместят удобно краката си, аз се свих под одеялото, изпълнена с благодарност към моите рачета предци, които ме бяха научили да лежа удобно свита на кълбо, с колене до брадичката. Заспах — и внезапно се озовахме в Кефлавик^[6].

Представите ми за Исландия винаги са били някак мъгляви. Макар и да знаех, че това са фантазии, все пак хранех мъничка надежда, че там ще стои някой като Егил Скалагримсон^[7] и ще удря шумно по своя щит, докато слизам от самолета. Но нищо такова не се случи. Исландците, които видях, изглеждаха най-обикновено. А единственият човек, който вдигаше шум, беше възмутената ми леля, понеже най-сетне бе успяла да заспи, а сега я будеха, за да стои половин час права на летището на Кефлавик. Всички летища, които съм виждала, са горе-долу толкова забавни, колкото малка гара в дъждовна ноемврийска неделя, и Кефлавик не правеше изключение. Егил Скалагримсон очевидно не живееше в Кефлавик, защото в

противен случай той непременно щеше да е на летището, бих могла да се обзаложа за това. Не, Исландия изобщо не беше това, което си бях представляла.

О, Ню Йорк! О, метрополис^[8]!

— Има само една столица на света — рече мистър Хейли, докато се спускахме над „Ла Гуардия“^[9] и гледахме милионите светлини на града под нас. — Ето я там долу.

За малко да кажа: „Is that so?“, но се усетих и вместо това попитах:

— Ами Чикаго?

— Чикаго е само един голям провинциален град — обясни мистър Хейли.

Наблюдавах леля, когато ботите ѝ с връзки стъпиха за пръв път на американска земя. Тя хвърляше бдителни погледи около себе си, вероятно за да не бъде нападната още тук от някой гангстер или каубой от Дивия запад.

Дребен, любезен, белокос мъж провери паспортите ни. Тогава за пръв път ми направи впечатление колко различен е американецът от шведа.

— Ще напуснете Щатите на рождения ми ден — заяви той, след като установи за колко е издадена визата ни.

Трудно ми е да си представя, че един шведски паспортен служител би свързал с това своя рожден ден. А когато ми връщаше паспорта, дребният мъж ме погледна сърдечно в очите и каза:

— Молете се за мен!

Никой шведски чиновник до този момент не ме беше уговарял да се моля за него. При това аз съм убедена, че за шведските чиновници това е крайно наложително.

Няколко часа по-късно стоях до прозореца на хотелската ни стая и разглеждах невероятния Ню Йорк, докато леля ми разопаковаше старателно багажа. Треперех от вълнение, но не само защото бях в Ню Йорк, всъщност изобщо не беше за това. Някъде там, зад всички тези каменни сгради се простираше необятната Америка. Това беше земята, напоена с кръвта на индианските герои от моето детство. Там някога беше водил последната си жестока битка Седящият бик^[10]. Там беше

безкрайната прерия, из която някога са препускали стадата на бизоните, а колите на заселниците си проправяли упорито път към златните находища на запад. Там бяха Скалистите планини и Мисисипи, о, да, Мисисипи! Дали Хък Фин със сала си все още се носи по великата река в ясните звездни нощи?

Поех си дълбоко дъх.

А някъде далеч, далеч беше и земята, която бе приела за пръв път синеокия русокос шведски емигрант, който пристигнал, изпълнен с надежда, с раирания си сак в ръка и с намерение веднага да се захване да копае злато с джобния си нож. О, майко Америка, сурова си била с него в началото, но все пак...

Поех си дъх още по-дълбоко.

— Какво ти става? — обади се леля. — Да не би да не ти е добре?

Втрених се гневно в нея. Ако има нещо, което да мразя, то е да бъда прекъсвана тъкмо когато приемам Америка в сърцето си.

[1] Мария-Антоанета — съпруга на френския крал Луи XVI, гилотинирана по време на френската революция. — Бел.пр. ↑

[2] „Разбирам“ или „Виж ти“ (от англ.). — Бел.пр. ↑

[3] Бихте ли ми показали най-краткия път до Скандинавската банка? (от англ.). — Бел.пр. ↑

[4] Добро утро — шунка с яйце — обичам те — лека нощ! (от англ.). — Бел.пр. ↑

[5] Бейзбол, пуканки и кока-кола (от англ.). — Бел.пр. ↑

[6] Кефлавик — град в Исландия, разположен близо до столицата Рейкявик. — Бел.пр. ↑

[7] Егил Скалагримсон — исландски поет, живял през X век, водил приключенски живот. — Бел.пр. ↑

[8] Метрополис — от лат. metropolis — „главен град“. — Бел.пр. ↑

[9] „Ла Гуардия“ — едно от големите летища на Ню Йорк. — Бел.пр. ↑

[10] Седящият бик — вожд на индианците „хункпапа“ от племето „дакота“ (1834–1890). — Бел.пр. ↑

ТРЕТА ГЛАВА

„Живот в гората“ е една от любимите ми книги. Нали съм слабо същество, та Хенри Дейвид Торо^[1] ми е необходим като морална опора. Да кажем, че искам да имам кожено палто или нещо подобно, но не го искам просто така, между другото: „Ех, ако си имах истинско кожено палто!“, ами е страстно, разкъсващо, поглъщащо всичко друго желание, което изпълва всяка моя съзнателна минута и ме довежда до хълцане на сън. В такъв случай помага само едно, а именно да се хвърлиш в краката на Хенри Торо и да станеш философ, който се нуждае само от най-необходимото. Естествено, само в случай че нямаш пари, за да си позволиш кожено палто. А аз естествено, нямам пари. Онова, което имам, е моята позорно малка месечна заплата и леля, която веднага се нацупва, щом дори направя намек, че искам да посегна на бащиното си наследство. А така аз все си оставам без кожено палто. В такива случаи старият Хенри Торо е неоценим. Той често ми е помагал, когато стоя пред витрината и усещам как от най-тъмните кътчета на душата ми изпълзва желанието да притежавам. След като известно време се борих със самата себе си, аз се загърнах по-здравословно с философската мантия, хвърлих Хенри Торо настрана и рекох:

— Ти си прав. Никой истински философ няма нужда от кожи за 900 крони, за да скрие голотата си.

И продължих право напред, с укрепнала вяра и прояснено съзнание. Но едно беше сигурно: на Пето авеню в Ню Йорк това не

помага. Дългите изречения от „Живот в гората“, които си повтарях наум, изобщо не ми помогнаха. Не и пред такива витрини. Там имаше всичко, което би могло да те подтикне към поквара. Скъпоценности, кожи, прелестни дрехи, парфюми, всичко, всичко. Не, да бъдеш философ стоик пред всичко това беше невъзможно. От друга страна обаче, беше достатъчен само един поглед в портмонето, където шумоляха няколко доларови банкноти, за да се отрезвиш по много забележителен начин. Аз все пак не устоях и влязох в един от световноизвестните магазини за бижута и попитах за цената на един пръстен с голям смарагд. Много обичам смарагди. Винаги съм ги харесвала. (Отдалеч.) Посочих с треперещ пръст пръстена.

— Колко струва? — попитах аз.

— 39 000 долара — отвърна елегантният господин зад щанда.

— I see — промълвих.

След което си тръгнах, след като уверих господина, че ще си помисля. (И досега си мисля.) И продължих от витрина на витрина. Леля ме следваше доста време, но накрая толкова се умори, че се прибра в хотела, хвърли ботите с връзки в ъгъла и заяви, че ноктите на пръстите ѝ са посинели и че впрочем идването ни в Америка било голяма грешка.

В Ню Йорк тъкмо се запролетяваше. Настъпващата пролет наистина можеше да се усети, макар че трябваше да стигнеш до Сентръл парк, за да видиш зелено стръкче. Но над улиците се сипеха слънчеви лъчи, а когато човек извиеше глава назад, толкова назад, че някой неочакван порой би му напълнил ноздрите догоре, високо над небостъргачите на Манхатън се виждаше къс съвсем синьо небе.

Струва ми се, че мистър Хейли беше прав. Има само една столица на света и това е Ню Йорк. Градът просто ти спира дъха. Това нямаше нищо общо с небостъргачите. Не, по-скоро идваше от хората, всички тези седем, осем, девет милиона, които гъмжаха наоколо. Стокхолм ми приличаше на село в сравнение с удивителното стълпотворение от хора в Ню Йорк. Да, удивително! Ние с леля ходехме като зашеметени. Особено леля. Не зная как би трябвало да изглежда човек и с какво да бъде облечен, за да привлече вниманието на нюйоркчани. Доставяше ми неизмеримо удоволствие да ходя по улиците, да гледам лицата на хората и да гадая към коя социална категория принадлежи например тази жена, как, за бога, е могла да

излезе с такава шапка! Как може да се говори за дръзка мода! Има само дръзки жени, бих казала аз. Готова съм да се хвана на бас с всеки, че в никой друг град на земята не може да се открие такова сбирнище от грозни, богати, стари жени, с шапки като излезли от филм на ужасите. Те седяха на цели стада в ресторантите и дърдореха помежду си. Лицата им бяха повехнали, а шапките им цъфтяха.

— Шапката ти е хубава като сън — чух веднъж да казва един такъв призрак от филм на ужасите на своя колежка.

Сигурно, мислех си, сигурно шапкарката е видяла тази шапка на сън, но несъмнено, преди да си легне, е вечеряла нещо трудносмилаемо.

Да, хората в Ню Йорк бяха забележителни. Бяха толкова различни. За човек като мен, който бе виждал всичко на всичко един негър, Харлем беше същинска авантюра. Бяла жена не биваше да се разхожда сама там, така ме предупреди. Но бяла жена с придадена към нея леля може да се разхожда спокойно практически навсякъде по света.

Винаги си бях мислила, че новородените прасенца са най-сладките от всички живи създания, но сега се убедих, че не съм била права.

Малките негърчета са по-сладки. Ето там, в редичка на стълбището, пет черни като въглен малки екземпляра, мълчаливо и сладко засмукали палци. Бяха неустойими. Леля ме повлече по улицата почти насила.

Ходихме и в Чайнатаун, леля и аз, макар леля да вярва, че китайците са по-опасни от всичко друго на света, и искрено ме съжаляваше, че очевидно ще попадна в лапите на китайски търговец на момичета и ще прекарам остатъка от живота си в някой опиумен бордей. От две злини се избира по-малката и изглежда, че в този случай леля би предпочела обикновен търговец на момиченца с бял цвят на кожата. Ето докъде водят расовите предразсъдъци.

Леля гледаше недоверчиво всички любезни китайци с дръпнати очи, които срещнахме по време на разходката ни по лошо осветените улици на Чайнатаун. А когато погледът ѝ спираше на някое бедно малко китайско момче, което спеше кротко на стълбите пред някоя къща, тя потреперваше цяла, сякаш в миг пред краката ѝ се бе отворила бездна с пороци. Всъщност струва ми се, че тя би предпочела да действа като оня моряк, когото попитали дали не е опасно да се минава през зловещите квартали на Порт Саид^[2]. Ах, не, съвсем не било опасно. В никакъв случай. Достатъчна била само една малка предпазна мярка — а именно да вървиш по средата на улицата със стоманен прът в ръце и да поваляш всеки, който се изпречи на пътя ти.

Но понеже пръстите на краката на леля посиняваха все повече (поне тя твърдеше така), моите откривателски разходки ставаха все по-самотни и по-самотни. Леля седеше в хотелската стая и пишеше дълги

послания на една роднина в град Ваза. От време на време ми четеше избрани пасажии от тих, които наистина биха накарали Америка да се замисли. Менкен^[3] и Синклер Луис^[4] спокойно можеха да престанат да бичуват американските нрави, тъй като леля бе поела в свои ръце критиката на американското общество. Най-сериозното ѝ възражение срещу Америка, доколкото разбрах, се състоеше в това, че тя не е като Швеция.

Оставих леля да бичува на спокойствие американското общество и се посветих на народния живот. Всяка сутрин, щом излезех на улицата под лъчите на пролетното слънце, изпитвах едно и също трепетно вълнение. Първо отивах в моята дрогерия на ъгъла, пиех кафе и бъбрех с Майк, който стоеше зад тезгяха и пържеше шунка, яйца и понички, така че се чуваше неспирно цвърчене. Често казвах на леля, когато размахаше твърде ожесточено бича си: може да се говори какво ли не за американците, но във всеки случай трябва да им се признае, че са измислили такова великолепно място като дрогерията. Ако бях американец в Европа, то от всичко, така си мисля, най-много щеше да ми липсва дрогерията.

Моята дрогерия на ъгъла беше изключително уютна, а Майк ми се струваше почти като приятел от детството. Обичах да си седя на високия стол пред тезгяха и да разглеждам бодрите ниййоркчани, които влизаха и излизаха, за да изпият по чашка кафе или да хапнат яйца с шунка — и то с невероятна скорост! Обожавах великолепния сладолед на Майк. Обикалях из магазина и купувах всякакви дреболии, от които се нуждаех. Харесваше ми на тръгване Майк да извика: „И да се пазите!“. Никой в Стокхолм няма да ти каже такова нещо в магазина.

А после потеглях с нови сили заедно с множеството по авенютата на Манхатън. Манхатън, този тесен, малък остров, където небостъргачите едва не се изблъскват един друг в реката Хъдсън. На човек му се завива свят, когато се опита да пресметне набързо каква е цената на квадратен метър — по-скъпа земя едва ли има някъде по света. Да се поболеееш при мисълта, че през седемнадесети век Питър Минуит е купил целия остров от индианците за сумата от двайсет и четири долара. Защо ли не съм била тогава там! Щях без да се колебая да вдигна на двадесет и шест.

Оглеждах внимателно американските момичета. Наистина ли всички са толкова хубави и стройни, и очарователни, както ми внушаваше Ян? О, да, мнозина от тях, но далеч не всички. Бях си мислила, че те всички изглеждат като Естер Уилямс^[5], но с известно задоволство установих, че не беше така. И тук някои имаха къси крака, лоша кожа и някое друго кило в повече. Изпратих на Ян една картичка с високомерните думи: „Ха-ха, и тук има «второ качество» момичета“.

„Второ качество“, това бяха невзрачните, пренебрегваните, никога не целуваните, към които сърцето ми изпитваше такова състрадание. Да бъдеш момиче „второ качество“ в САЩ сигурно е още по-лошо отколкото в Швеция, понеже в Америка външността има

много по-голямо значение. Сравнението с голямата орда невероятно красиви посестрими сигурно създава страхотни комплекси за малоценност, така си мислех. От друга страна младите американки имат много по-големи възможности да направят нещо за външността си. Купища козметични салони и школи по чар са готови да преобразят неугледните същества от главата до петите. Ако може да се вярва на рекламните проспекти на тези школи по чар, това може да стане за нула време. Пъхаш момичето „второ качество“ в една такава школа и после оттам излиза същество, което е в състояние да разсипе дългогодишен солиден брак, преди да заври кафето.

Хрумна ми една идея. Защо и аз да не си купя малко американски блясък, след като така и така съм тук! Винаги съм смятала, че външността ми е някак твърде провинциална. Сега имах шанс да я променя. Как ли щеше да се зарадва Ян, като научи колко съм се разхубавила! Съзнавах, че няма да е толкова лесно. Носът ми със сигурност щеше да е истинско предизвикателство за експертките по красота. Но какво да се прави. Вече бях решила да стана по-изискана, така че експертката трябваше да запретне ръкави и да се заеме с мен, макар че суровият материал не беше възхищение.

Не казах нищо на леля. Тя определено не беше наясно, че е дълг за жената да бъде хубава, пък ако ще затова да се лиши от солидна сума в твърда валута. Промъкнах се към първата си процедура толкова плахо и така разтреперана — като престъпник към първата си малка каса. И не ми стана по-добре, когато се отпуснах в удобното кресло и предоставих външността си на една червенокоса красавица със студени очи. Е, тя не беше израсла в глуха провинция като мен. Сигурно беше поникнала направо от асфалта, а гора бе виждала само на кино.

— Какво употребявате обикновено за почистване на лицето? — попита ме тя и на мен ми се стори, че очаква да ѝ отговоря:

— Четка.

Измърморих нещо неясно за вода и сапун, но преди да мога да направя други позорни признания, тя вече беше намазала лицето ми с нещо, което неволно насочваше мислите към мускус и амбра, и дива, престъпна любов в парижки будоари. Почувствах се изключително ободрена, от това щеше да излезе нещо добро. Забавлявах се с приятната мисъл колко дяволски хубава ще стана и какво би казала

леля за новата си племенница. Тогава без никакво предупреждение на лицето ми залепиха вряла кърпа. Червенокосата ми стисна носа, за да бъде сигурна, че дихателната ми дейност ще спре напълно. Реших ужасена, че тя явно е необикновено раздразнителна и си е наумила да ме убие по необикновено мъчителен начин. Внезапно тя изчезна. Седях там сама, докато започнах да се питам дали пък не се кани да ме балсамира. Ленената кърпа на лицето ми не означаваше ли точно това. Аз и без това вече се чувствах като мумия. Тогава червенокосата отново се появи, въоръжена с малко злоещо парче лед, което прокара, изпълнена със задоволство, по всички хълмове и долини на лицето ми. Помислих си, че е дошло време да се премине към същинската инквизиция, но вместо това червенокосата взе да масажира лицето ми, така че всъщност се почувствах доста добре. В бърза последователност тя изпробва върху него различни кремове, лосиони и маски.

След няколко часа усърден труд червенокосата каза, че съм готова. О, небеса, колко хубава бях станала! Макар че всъщност почти не можех да движа лицето си. Кожата около устата ми се опъна, когато се опитах да се усмихна, но като си помислиш, има толкова тъжни неща на света, че спокойно можех да си стоя сериозна. О, да, наистина бях хубава! Имах туш на миглите и руж по лицето, косата ми беше завита на прекрасни къдри, а устата ми бе червена като знак стоп.

Луда от щастие, изпратих веднага картичка на Ян. „Скъпи Ян, ти не би повярвал на очите си, ако можеше да ме видиш. Тъкмо излизам от козметичния салон, американизирана чак до веждите!“

Същата вечер получих отговора с въздушна поща: „По-добре запази своя свеж, шведски вид!“ — пишеше това говедо. Ето такива са мъжете!

Но по това време вече целият ми американски блясък лежеше в умивалника. Понеже леля каза само:

— Веднага се измий!

Всъщност тя го изкрещя така, че се чу в цял Манхатън. После ми дръпна една дълга реч, че истинската хубост идва отвътре. Е, добре, макар че съзнавах, че ако моята вътрешна хубост иска да проникне през външната хубост на лицето ми, ще има нужда от отварачка за консерви... Но тръгнах послушно към банята.

Пет минути по-късно стоях пред огледалото и разглеждах мрачно моя свеж шведски вид, през който надничаше тук-таме вътрешната ми красота.

[1] Хенри Дейвид Торо — американски писател и философ (1817–1862). — Бел.пр. ↑

[2] Порт Саид — пристанищен град в Египет. — Бел.пр. ↑

[3] Хенри Луис Менкен — американски критик на обществения живот и духовната култура. — Бел.пр. ↑

[4] Синклер Луис — американски писател, носител на Нобелова награда, писал сатирични романи за американската средна класа. — Бел.пр. ↑

[5] Естер Уилямс — американска актриса. — Бел.пр. ↑

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

В училище бях много плаха и твърдо убедена, че носът ми не е това, което трябваше да бъде. Ян твърди, че това просто не е за вярване, като се вижда колко представителен е станал, когато съм порасла. Но това беше истината. Особено ми беше трудно с непознати. Чувствах се страшно объркана и нещастна, избиваше ме студена пот, когато бях принудена да говоря с някой, когото не познавах добре. А да вляза в помещение, където са насядали все непознати хора, които се втрещават във всеки новодошъл? Струва ми се, че бих предпочела да отида при Данаил в ямата с лъвовете. Един ден обаче прочетох във вестника, че човек можел да преодолее тези задръжки. Достатъчно било да се упражнява. Избираш си някой неподозиращ нищо непознат и се впускаш в забавен разговор с него. Например в трамвая. Да, трамваите били отлично място за преодоляване на задръжките.

Един неделен следобед реших да отделя един час за това упражнение. Качих се в една препълнена моториса на Търговския площад, но ми се искаше от небето да завали огън, за да мога да отложя преодоляването на задръжките си още малко. Напразно! Всичко си беше като в шведски трамвай: мрачни хора, втрещени пред себе си. Беше съвсем очевидно, че никой не копнееше да води забавен разговор с мен. Трудна задача си бях поставила наистина, но вече нямаше връщане! На седалката срещу мен седеше една много изискана дама, облечена в черно. Избрах я за първа жертва. Поех си дълбоко дъх и тъкмо щях да направя забавна забележка за времето, когато се случи нещо много ужасно. Без никакво предупреждение старата дама отвори уста и изкрещя:

— Ку-ку! Ку-ку!

Изкрещя го с все сила! Като същинска кукувица.

През целия трамвай премина тръпка на ужас. И до ден-дневен не мога да разбера как самата аз не умрях от страх. Реших, съвсем объркана, че тя сигурно иска да преодолее някакви изключително

силни задръжки. Тогава старата дама отново отвори уста и отново нададе своя кукувичи крясък.

Започна да ми става ясно, че макар да имаше толкова нормален и достолепен вид, тя вероятно ползваше неделната си отпуската от някоя нервна клиника.

Каквото и да се говори за нас, ние, шведите, сме силно племе с желязно самообладание. Първата вълна на удивление, която премина през мотрисата, бързо отшумя. По лицата на някои от пътниците можеше все още да се забележи известно смущение, задето бяха смутили най-съкровениите им мисли. Но повечето бяха възвърнали обичайния си, напълно равнодушен, малко мрачен израз! Всички изглеждаха така, като че ли не би могло да има някакво друго, по-подходящо занимание за една стара дама в неделния следобед от това да пътува из града и да надава кукувичи крясъци.

Във всеки случай аз останах с ясното впечатление, че този трамвай не е най-подходящото за мен място, където да се освободя от задръжките си. Въпреки всичко не биваше да надценявам способността на хората да се владеят. Първо кукаща дама, а после аз, която започва забавен разговор, в трамвая можеше да настане всеобща паника! Слязох на улица „Одеон“, запазила всичките си задръжки, а последното, което чух, докато трамваят потегляше, беше едно радостно ликуващо „Ку-ку!“.

Защо ли разказвам всичко това след толкова време? Защото все ме гложди мисълта какво ли би станало, ако очарователната стара дама беше закукала в нюйоркски автобус. Леле, какъв шум щеше да се вдигне! Каква всеобща веселба щеше да настане! Тя сигурно щеше да има също такъв успех, както аз, когато си загубих обувката на Пето авеню.

Това е самата истина. Искях да взема автобуса за площад „Вашингтон“, за да видя прословутия Гринуич Вилидж, нюйоркския артистичен квартал. Дотичах до спирката в същата секунда, в която автобусът потегляше. Тъкмо когато потегли, направих един наистина дълъг скок и успях да се метна на платформата. Но не и лявата ми обувка! Тя остана на асфалта, една кафява, изоставена обувка и с всяка секунда аз се отдалечавах все по-далеч от нея.

Ах, ах, ах, колко се забавлявах пътниците в автобуса. Какви весели шеги пускаха за бедната Пепеляшка, тоест за мен. Ако в

Швеция се кача в автобус само по найлонови чорапи, то моите спътници сигурно ще изглеждат само неприятно изненадани, ако въобще реагират. Съвсем иначе беше в американския автобус. На всички им се видя толкова очарователно, че съм само с една обувка.

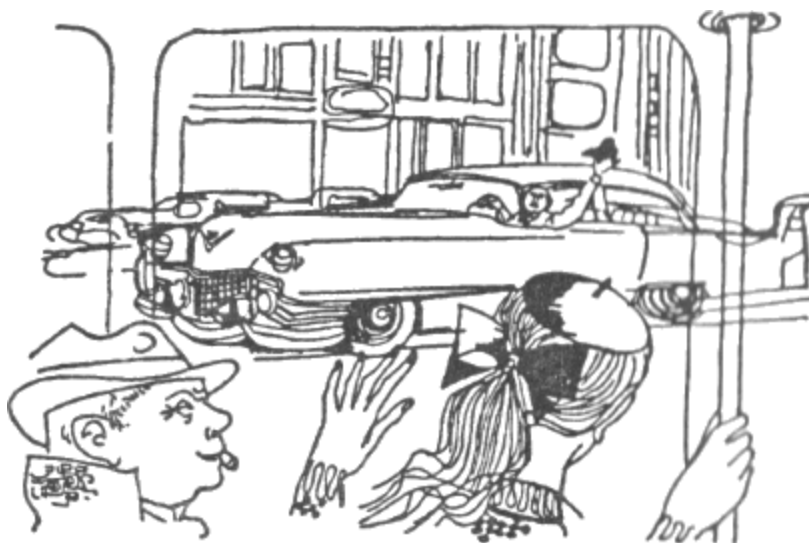
Опитах се и аз да гледам така на положението. Но не можах да изпитам истинско въодушевление. Какво ми оставаше да направя? Доколкото виждах, имах само две възможности: или да остана в автобуса, докато умра от глад, или да слеза на следващата спирка и да доуцукам на един крак до обувката си. Да подскачам на един крак по Пето авеню — човек би трябвало да има невероятно развито чувство за хумор, за да приеме това за смешно. Особено ако самият той е този, който ще подскача на един крак.

— Бедна малка Пепеляшке — клатеха глава хората в автобуса.

И тогава внезапно някой извика:

— Принцът! Ето го и принцът!

О, да, той наистина идваше. Макар че като за принца на Пепеляшка беше доста плешив. Но ах, със или без коса, той беше най-приятната гледка на света за мен в този миг, докато караше тъмночервения си кадилак редом с автобуса и махаше усилено с моята обувка.

На следващата спирка магнах за сбогом на моите весели спътници и слезох колкото се може по-достойно от автобуса. Принцът спря колата си и с любезна усмивка ми подаде тъй болезнено липсващата ми обувка.

— Да ви закарам ли донякъде? — попита той.

Изглеждаше наистина много мил и безопасен, но аз все пак отговорих:

— Не, благодаря!

— О, не се бойте — засмя се той. — Майка ми ме е научила да бъда учтив и с непознати дами.

— И моята леля ме е научила разни неща — отвърнах аз.

— All right — отвърна принцът, — you are a good girl!^[1] — И понечи да тръгне. — Впрочем — рече той, докато потегляше, — от къде сте?

Моят новопридобит американски акцент очевидно не беше толкова перфектен, колкото си мислех.

— От Швеция — отвърнах аз, не без известна гордост.

— Аха, скандинавка значи — каза той и кимна с уважение.

И тогава внезапно сините му очи проблеснаха и той попита:

— Тогава вие естествено можете да готвите?

Да готвя! Сетих се за рулото, което бях изгорила, когато за последен път пробвах кулинарните си способности.

— Ами да — провлачих аз.

— Естествено, че можете да готвите — реши гологлавият ми спасител. — Веднъж имахме готвачка от Швеция, ах, какви кнедли готвеше тя!

И той ми разказа историята на своите патила. Тази вечер той щял да има дванадесет гости, а готвачката и прислужницата напуснали сутринта. Цяла сутрин се опитвал да им намери заместници, но напразно! Аз съм била единствената му надежда. Горкият човек! Щеше да бъде лоша отплата за голямата услуга, която ми беше направил, да му изгоря обяда. И аз честно си го признах. Той отново помръкна. Тогава ми хрумна нещо.

— Леля ми — извиках аз. — Леля ми може да готви така, че да си обличеш пръстите.

От радост той подскочи на седалката.

— И къде е тази ангелска леля? — извика той. — С какво се занимава?

Не събрах сили да му разкажа, че този малък ангел седи в хотелската стая и пророкува края на Америка.

— Заведете ме при нея — извика той въодушевен.

— Така да бъде — склоних аз, — но на ваш риск!

Потеглихме към хотела. Помолих мистър Бейтс — така се казваше новият ми приятел — да почака в салона, докато се кача и доведе леля.

Както обикновено, тя седеше зад бюрото и дъвчеше ядно писалката.

— Лельо — рекох направо аз, — долу има един плешив господин. Той иска да отидеш с него у дома му и да му сготвиш кнедли.

Леля ми е и ще си остане жена, пълна с изненади.

— Ще го направя — рече тя мило.

[1] Добре... ти си добро момиче (от англ.). — Бел.пр. ↑

ПЕТА ГЛАВА

— Ха — заяви леля, когато няколко минути по-късно седяхме в колата на мистър Бейтс, — ха, ще ви покажа как се готви! Никой човек в тази страна не разбира от това изкуство.

— О, спомни си ябълковия пай — възразих аз, понеже бих продала правата си на първородно дете за него.

— Ах — изсъска леля ми като смок, — това не доказва нищо. Не забравяй какво правят с месото.

Цяло щастие бе, че горкият мистър Бейтс не разбираше какво си говорим. Той си седеше много доволен зад волана и водеше колата през гъмжилото на следобедното движение в Ню Йорк, щастлив, че е разрешил проблема с готвачката. Сега неговите гости щяха да се насладят на шведското готварско изкуство, а малката Пепеляшка щеше да сервира. Всичко щеше да мине блестящо и госпожа Бейтс щеше да бъде доволна. Жена му била малко нервна, довери ни той, но не бивало да се безпокоим за това.

О, не, ние изобщо нямахме намерение да се безпокоим за каквото и да било. Двете с леля се чувствахме толкова необикновено. Леля изглеждаше така, сякаш се е осмелила да прелети Атлантика единствено за да има удоволствието да сготви кнедли. Всичко друго, което бяхме предприели в Америка, нямаше значение. Човек би могъл да каже, че щеше да ни излезе много по-евтино да сготвим кнедли у дома на улица „Капитен“, но аз не исках да помрачавам щастието на леля с подобни забележки. Самата аз се радвах предварително на подробните социални изследвания, които щях да направя в къщичката на тези Бейтс. След едночасово пътуване стигнахме най-сетне тази къщичка. Е, не беше съвсем къщичка. По-скоро великолепна вила с огромна градина.

— Внимание — прошепнах на леля, докато минавахме през входната врата. — Явно сме срещнали първия рядък екземпляр от толкова прочутите американски милионери. Само голям бизнесмен може да си позволи да живее така.

— О, сигурно е натоварена с ипотеки до комините — прошепна ми леля недоверчиво, само за да ми докаже, че дори тази великолепна американска вила не може да я впечатли.

Мистър Бейтс закара кадилака в гаража. Там имаше още две коли. Запитах се колко ли време ще е необходимо, за да закърнеят и отмрат краката на американците. Съмнявам се, че те изобщо щяха да забележат тази загуба. А не, всъщност не, нали им трябваше един крак, за да натискат педала за газта. Не се сещам да използват краката си за нещо друго.

Мистър Бейтс ни поведе по голямата стълба към входа на бялата вила. Спряхме на последното стъпало. Отвътре се чуваха диви крясъци.

Я виж ти, казах си, сега ще можем да изучим американския семеен живот. Тук май наистина беше много уютно.

— Жена ми е малко нервна — повтори мистър Бейтс.

Той несъмнено имаше право. Разбира се, ако пиццщото същество, което лежеше на дивана в хола, когато влязохме, беше идентично с госпожа Бейтс. На пода до нея беше захвърлена книга, чието заглавие беше отпечатано на корицата с големи черни букви. „Събуди се и живеј!“ Явно мисис Бейтс беше направила точно това. Но питам се дали не беше разбрала погрешно този призив. Не вярвам авторката да препоръчва толкова откачен живот.

Нима това беше американската майка, за която бяхме чували толкова много?

Мисис Бейтс внезапно замлъкна, защото беше ни забелязала. Тя се надигна и дойде при нас, зарадвана, с мила усмивка на лице.

— Beg your pardon^[1] — каза тя на леля. — Нямате ли понякога чувството, че трябва да крещите високо?

— Да, когато бях на две годинки — измърмори леля, — и тогава обикновено ядях бой.

Но тя го каза на шведски и мисис Бейтс го взе за съгласие.

— Нали — продължи тя, — облекчава колосално. Поне при мен е така... от време на време трябва да крещя, за да не убия някого! Колко по-лошо би било вместо да крещя, да убивам, нали така — допълни тя със слънчева усмивка.

Никой не можеше да оспори думите ѝ. Мистър Бейтс успя да вмъкне едно кратко обяснение за целта на нашето посещение.

— Swedish cooking^[2]... о, не е ли marvellous^[3]? — Мисис Бейтс беше очарована. Тя плесна въодушевено с малките си пухкави детински ръце. Тя тъкмо искала да се обади в клуба и да поръча там маса за своите гости.

Леля и аз трябваше да разгледаме къщата. Беше първата американска къща, която виждах отвътре и изпитвах любопитство дали наистина ще се окаже някое от онези местенца, украсени с драперии, в които обикновено седи Мирна Лой и води софистки разговор с Уилям Пауъл^[4]. Да, несъмнено, тук имаше известно количество крепон и драперии, и рюшове и панделки, но все пак изглеждаше доста уютно. Може би, ако живееш за постоянно в такава къща, бих си пожелала по-строго обзавеждане — така ми се струва. Някои неща май бяха прекалени. Особено спалнята в светлосиньо и розово с драперии във всички ъгли, като бонбоньера. Обстановката може би беше подходяща за мили женички в дантелено неглиже, но едри, силни, мълчаливи, плешиви мъже от калибъра на мистър Бейтс едва ли щяха да имат нещо против, ако тук-таме се отстраняха няколко метра волани.

Но леглата, американските легла! О, те наистина заслужаваха похвално слово. Широки, удобни, прекрасни. Естествено, в колониален стил като повечето мебели, които видях. Америка никога не е могла да забрави романтичната си колониална епоха, да, да, чувала съм разни неща за това, докато обхождах зоологическата градина.

А сетне кухнята, тя можеше да те подлуди от завист. Никога не бих повярвала, че всички американски кухни са такива чудеса на техниката, каквито има по филмите, но тази тук беше точно такава. С перална машина и невероятен хладилник и всички останали електрически машини, които е могъл да измисли хитрият мъжки ум, за да задържи жените в кухнята.

Мисис Бейтс в никакъв случай не беше типът жена, която можеш да си представиш край огнището и детската люлка, и все пак тя беше много горда със своята кухня и, поласкана от нашето възхищение, ни показва всички нейни екстри. Дори леля беше покорена. Кое не й попречи (след като госпожа Бейтс се беше оттеглила, за да се разкраси за вечерята, а може би, кой знае, да покреши още няколко минути), да се разшета из нея, ровейки из всички чекмеджета и шкафове, като си мърмореше тихо:

— Тук нищо не си е на мястото.

Защото беше време да започнем нашето „Swedish cooking“. Нямаше много място за фантазии, защото менюто беше уточнено: супа от стриди, ростбиф, сладолед. Но гостите все пак щяха да получат от шведските кнедли, набучени на дървени клечки, като добавка към коктейлите, които мистър Бейтс вече беше започнал да забърква в бара.

— О, лельо, как мислиш, ще се справим ли? — притесних се аз. — Никога през живота си не съм сервирала на такава вечеря. Смяташ ли, че ще бъде голяма беля, ако изпусна някоя кнедла в колосаната яка на някой от гостите?

— Хайде, хайде — успокои ме леля, — моите кнедли са подходящи за всякакви случаи.

Тогава по стълбата се спусна мисис Бейтс с дълбоко изрязана рокля от сребърно ламе, която шумолеше загадъчно. Масивните й рамене и яките й ръце бяха голи. На вратата се позвъни, беше мой ред да отварям и да посрещам гостите. Те нахлуха в салона, където към тях се спусна мистър Бейтс с коктейлите. Той ги потупваше по гърба така яко, че вътрешностите им сигурно щяха да пострадат, ако не принадлежаха към такава тренирана нация, каквато е американската, привикнала от край време към суровия живот на златотърсачите.

След първия коктейл нещата изглеждаха по-различно отколкото в Швеция. Тук хората не стояха край стените и не се пулеха един срещу друг, както изисква у нас удобният навик. До голяма степен това беше

по вина или заслуга — както предпочитате да се изразите — на напитките. Когато всички гости изпият три-четири коктейла на гладен стомах, настроението веднага скача до тавана, откъдето бавно и планомерно спада с напредването на вечерята, при която се сервира само ледена вода. По-късно аз нарисувах на леля няколко криви на кухненската маса, за да обясня разликата в настроението при една американска и една шведска вечеря.

Американската крива се изкачваше стръмно нагоре — вследствие на коктейлите! — и бавно падаше до края на вечерта. Ще рече, че равнодушните физиономии бързо се оживяваха, а после отново бавно възвръщаха отегчения си вид. Шведската крива започваше с мрачни физиономии, които се разведряваха и към края на вечерта вече сияеха. Кривата се задържаше високо горе.

Леля каза:

— Там, където влиза виното, излита разумът и често преобръща големи коли. — Освен това тя изрази надежда, че аз никога няма да пия коктейли и настроението на моите вечери, ако изобщо давам такива, ще следва следната линия: и тя нарисува една водоравна линия, а аз нарисувах отегчени лица в началото и в края ѝ. Съвсем еднакви.

— О, тогава при мен ще стават щури купони — вметнах аз скромно.

Но представете си: сервирах почти без произшествия. Само когато влязох със сладоледа, мисис Бейтс се сепна и прошепна уплашено:

— А кафето?

Кафето трябваше да бъде сервирано преди десерта! Изтичах в кухнята и осведомих леля за обичаите тук. Тя не каза нищо, но по физиономията ѝ можеше да се забележи, че това беше последната копка в гроба, който Америка сама си беше изкопала.

А социалните изследвания... ами да, бог ми е свидетел, че имах достатъчно възможности да ги направя! Над самите глави на гостите. Няма по-добър наблюдателен пункт от този на изследователя, който се надвесва с чиния ростбиф над изследвания обект. Човек е като на седмичен преглед. Вижда всичко и чува всичко. Гледа как се хранят хората. Как при ядене не използват едновременно ножа и вилицата. Не,

първо нарязват месото, после оставят ножа на ръба на чинията и вземат вилицата в дясната си ръка, за да се натъпчат като малки деца с всичко това. Какво щастие да забележиш този странен обичай, преди сам да си се озовал като гост на подобна вечеря! Сигурно щеше да е тотален светски провал, ако ти хрумне да се храниш по начина, на който са те научили от младенческа възраст.

Освен това чуваш всичко. Чуваш за какво говорят хората. Явно не е само тъп виц, че американците говорели само за правене на пари. Те наистина говорят само за това. Поне господата. Дамите клюкарят за посестримите си, съвсем както у дома в Грьонкьопинг.

Нещастieto на Америка е истеричността на нейните жени, бях чела някъде. Не знам дали е вярно, но този вид богати, бездейни жени, които седяха около масата, наистина изглеждаше така, сякаш нервите му не са съвсем наред. Изобщо нямаше да изпусна ростбифа от изненада, ако бяха започнали всички вкупом да крещят.

Леля и аз седнахме да пием кафе в кухнята, след като гостите си тръгнаха. Появиха се господин и госпожа Бейтс и ни благодариха за чудесната помощ и ни дадоха по осем долара. Дори да имаш брат в Чикаго, все пак осем долара са си осем долара.

Дали няма да бъдем така любезни да останем още няколко дни, попита мисис Бейтс. Докато тя намери нова готвачка и нова прислужница. Никаква груба работа! За това идвала една негърка, която вършела всичко.

— Но, разбира се — отвърна леля.

Мисис Бейтс преливаше от щастие и благодарност. Пък и мистър Бейтс. После те излязоха. Но явно мисис Бейтс се сети за неприятния си опит с предишните готвачка и прислужница, защото на вратата се обърна и ни се закани палаво с показалец.

— Please remember^[5] — рече тя, — не обичам нощем да има чужди мъже в къщата.

— Само това липсваше! — измърмори леля, когато мисис Бейтс изчезна по коридора. — На нейните години! Тази старица и чужди мъже!

[1] Моля за извинение (от англ.). — Бел.пр. ↑

[2] Шведска кухня (от англ.). — Бел.пр. ↑

[3] Прекрасно (от англ.). — Бел.пр. ↑

- [4] Мирна Лой, Уилям Пауъл — прочути американски актьори.
— Бел.пр. ↑
- [5] Моля, помислете (от англ.). — Бел.пр. ↑

ШЕСТА ГЛАВА

Ако някога родя дъщеря и бедното дете не наследи очарователната външност на своята майка, ако с други думи дъщеря ми стане грозничка, то аз ще я галя по главата и ще нареждам:

— Мило дете, благодари на Създателя, че не живееш в Америка!

Стигнах до това убеждение още в началото на моя престой в Америка и то се потвърди, след като опознах страшния американски обичай — срещите. Сигурна съм, че няма по-страшно нещо за плашилата от срещите.

Не е ли и без това достатъчно трудно да си младо момиче, независимо в коя точка на земното кълбо се намираш! Смятам, че е така. И как би могло да бъде иначе, щом навсякъде младите мъже, тези венци на сътворението, имат решаващия глас дали животът на младото момиче ще бъде огнен ад или ангелски песнопения, или просто само нещо доста печално. Една от вечните загадки на света е как хората все пак успяват да преминат през училищните танцови забави без дълбоки душевни рани. Като си представи човек как седим там, наредени една до друга, и чакаме с туптящи сърца някой пъпчив младеж да се смили над нас и като ни настъпва по мазолите да ни поведе по дансинга (накрая имаш чувството, че си останал без крака. А, ето за какво още им трябват крака на американците, за танци!). Дали този пъпчив младеж ще разбере някога какво е да си оставен изцяло на благоволенieto му? Би ли могъл да проумее чувството да седиш там и да посърваш с бързината, с която той се насочва към елегантното момиче от съседната маса? Съмнявам се, че би могъл да разбере. Кога ли изобщо мъжете разбират каквото и да било? Дива надежда, бурно отчаяние, таен триумф и внезапни мисли за самоубийство — о, какво ли не бушува в една чиста момичешка душа за една само танцова вечер. И през цялото време е съвсем ясно, че е безумие да се дава толкова власт в ръцете на пъпчиви момчета, но нищо не може да се направи.

И все пак това е идилия в сравнение с онова, което трябва да изтърпят американските момичета. Американското момиче има безпогрешен барометър, за да установи степента на своята популярност или липсата ѝ у другия пол. Достатъчно е да преброи броя на своите срещи, с други думи колко често и от кого е била канена на танц или други веселби. Тук може би някой ще възрази: но нали и в Швеция е така! Не, не по този начин. Във всеки случай в Швеция няма да си загубиш доброто име, ако в неделя вечер не те поканят никъде.

В един американски хумористичен вестник видях следната карикатура. Бащата държи телефонната слушалка в ръка, младата му дъщеря седи до него, обляна в сълзи, а майка ѝ казва на бащата с укор: „Как можа да кажеш, че в неделя вечер тя си седи вкъщи!“.

Очевидно е голям позор, ако тази вечер не е обещана преди дълго време. Единственото, което може да направи бедното младо момиче в подобна ситуация, е да се посвети незабавно на някоя милосърдна професия. Обречено е всяко момиче, което не може да избира между множество кавалери.

Има много възможности за унижение и по време на самата среща. Благодарение на едно друго специално американско изобретение. Да приемем, че с много труд и пот ни се е удало да накараме някой мъж да ни покани на танци. Носим се значи с него по дансинга, щастливи и доволни... представете си само! Но не, никое момиче не може да бъде никога истински щастливо! Защото сега се очаква някой друг господин внезапно да потупа кавалера по рамото и да го помоли да му отстъпи прелестната дама за няколко минути. Но ако никой не го направи? Ако собственият ти кавалер трябва да се върти с теб до безкрайност по дансинга, докато от очите му заискри омраза? Не би могло да има по-страшен позор. Сравнено с него, напразното очакване да те покани някой е само детска игра — защото сега знаеш, че висиш на шията на мъжа като воденичен камък, от който той при никакви обстоятелства не може да се отърве. А през цялото време наоколо очарователните ти посестрими пърхат като пеперуди от кавалер на кавалер.

И все пак... и аз имах среща, и аз прелитах от кавалер на кавалер! Но може би е най-добре да разкажа всичко от самото начало, от мига, в който една сутрин леля и аз отворихме небесносините си очи в стаята за готвачката и прислужницата в семейство Бейтс, на

другия ден след вечерята. Леля се понесе бодро към кухнята и се захвана с домакинската работа. Мисис Бейтс трябваше да получи в леглото си портокалов сок, кафе и препечен хляб, а мистър Бейтс — шунка, яйца, овесени ядки и вафли в трапезарията, и след като им сервирах всичко това, трябваше да обер праха в дневната.

Тъкмо бях се заела с тази отговорна задача, когато чух мощен клаксон отвън. Хвърлих поглед през прозореца. По входната алея се задаваше малка кремава спортна кола. Тя спря пред официалното стълбище. Някой скочи от нея. Всъщност тази, която скочи от колата, беше мис Америка. Застана там, разкрачила крака, ухилена до ушите, в червена габардинена рокля, която отиваше чудесно на цвета на колата. В следващата секунда с гръм и трясък прелестното същество се втурна в къщата, надавайки радостни викове, право към своите „деди“ и „мами“. Тъй като имам комбинативен ум, реших, че това е младата мис Марион Бейтс, която, както ми разказа мисис Бейтс, била в интернат, но всяка събота се връщала у дома, за да прекара уикенда при родителите си. Да, това беше малката любимка на „деди“, който се зададе в същия миг от трапезарията и също нададе радостен вик като я видя. Извикаха ни двете с леля и ни представиха — туристи от Швеция, които като същински ангели се спуснали при тях, за да свършат някоя и друга неотложна домакинска работа. Мис Бейтс научи за загубената ми обувка и се разсмя от все сърце.

Следобед обаче тя проведе един телефонен разговор и вече не се смееше. Сега тя се превърна в същинска Електра, чиито жални вопли изпълниха цялата къща. Нима можеше човек да има такъв лош късмет! Глория внезапно се разболяла. Нямах представа коя е Глория, но се съгласих, че е за съжаление, щом лежи болна в леглото.

— Естествено, тя трябваше да се разболее точно в събота! — каза гневно Марион Бейтс.

И то тъкмо когато Марион била подготвила прелестна двойна среща. Бил и Боб щели да дойдат с колите си и да вземат Марион и Глория и четиримата заедно щели да ходят в кънтри клуб. Там щели да вечерят с цяла банда техни познати. И всичко сега щяло да отиде по дяволите заради проклетите сливици на Глория, които трябвало да ѝ извадят още докато била малка. Как сега да търсят подходящо момиче за Боб в последния момент? Енергичните телефонни разговори не доведоха до никакъв резултат.

— Защо не се обадиш на Филис? — предложи мисис Бейтс. — Тя сигурно е свободна.

Марион хвърли гневен поглед на майка си.

— Мога ли да запитам какво ти е сторил Боб? — упрекна я тя. — Защо да го наказваме с Филис?

Мисис Бейтс въздъхна. Разговорът се водеше на масата за чай и аз нямаше как да не го чуя в пълни подробности.

Внезапно Марион вдигна поглед към мен.

— Какви танци танцувате в Швеция? — попита тя.

По физиономията ѝ можеше да се прочете какво си мисли: валс, а понякога по изключение полка, когато сме на градус.

Опитах се да ѝ обясня, че до този момент не съм открила големи разлики в танцуването от двете страни на Атлантика.

Радиото свиреше с пълна сила — в Америка радиото винаги свири с пълна сила — предаваха танцова музика. Марион скочи на крака и ме сграбчи през кръста. Затанцувахме мълчаливо, докато мисис Бейтс ни гледаше, загубила ума и дума.

— Тя танцува като ангел — заяви Марион и ме пусна. — Миличка Кати, ела тази вечер с нас в клуба!

Така и стана. Ето как ме поканиха за първата ми американска среща. Макар че всъщност няхах рокля за танци и Марион трябваше да ми заеме една зелена тюлена феерия. И макар че леля обяви цялата работа за безотговорна авантюра.

Но аз се радвах от сърце. И Марион беше доволна. Най-сетне Бил и Боб пристигнаха. Боб трябваше да бъде моят кавалер и аз внимателно го наблюдавах, за да разбера дали съм също такъв тежък удар на съдбата, какъвто щеше да бъде бедната Филис. Но не останах с такова впечатление. Той ми подаде с ослепителна усмивка малкия букет, който всеки кавалер носи на своята дама. Букетът беше от малки розови пъпки, които изглеждаха очарователно на фона на зеления тюл на роклята ми.

О, как се забавлява тази вечер домашната прислужница, забравила своя дълг! Още когато навлязохме в паркинга и видях осветените прозорци на клуба и чух музиката, която гръмваше навън всеки път, щом някой отвореше вратата, още тогава усетих, че тази вечер ще стане една от онези, за които човек си спомня дори когато едва мести крака, сковани от артрит и старческа слабост.

Има клубове и клубове. Но този беше един от най-елегантните. Вземме маса съвсем до балюстрадата, която отделяше залата от дансинга. В същата минута, когато седнах на стола, реших да се забавлявам с всички сили. И го направих.

Който иска да бъде търсен партньор за срещи, не бива да страда от парализа на езика. Системата да се сменя кавалера по време на танца е същинско изпитание за способността на потърпевшия бързо да намира нова тема за разговор. Разбира се, може да се изпробва и факирската рецепта на Фалстаф^[1] за разнообразни разговори по време на бал: започваш да говориш за тазгодишното време, докато направиш една обиколка на залата, после преминаваш към времето миналата година, после към времето по миналата година и така нататък и така нататък до безкрайност, но това определено не би било забавно в американския смисъл на думата.

Само едно искам да подчертая: не бях воденичен камък на шията на Боб! О, съвсем не, прелитах от цвят на цвят! Защото всички искаха да знаят какво мисля за Америка. И какви вицове могат да се измислят за малката страна, от която идвах!

О, скъпо отечество, никога не си ми било толкова мило, толкова близко на сърцето, както тогава, докато те защитавах пред тези дългокраки, ухилени, добре танцуващи, смешни американци, в чиито ръце се носех из залата, и пламенно отбивах всички опити да се изтъква Америка за сметка на малка Швеция.

— Бибоп — каза Боб, дали ние в Швеция сме чували за танца бибоп.

— Ела в Швеция, щом искаш да научиш нещо за бибопа — отвърнах му аз. — Можеш да питаш всяка старица на седемдесет-осемдесет години, която срещнеш, всички са ентусиастки на бибопа. Питаш дали знаем нещо за бибопа. В Швеция? Че това е една от столиците на бибопа, ако не си чувал досега.

Боб ме притисна нежно към себе си и ние продължихме да танцуваме мълчаливо.

— Ти сигурно си имаш boy friend^[2] в Швеция — попита той след малко.

— Да — отвърнах, — имам си.

— Sorry^[3] — въздъхна Боб.

— О, мога да го разкарам — отвърнах му безгрижно и студено. Защото в този миг Ян беше много-много далеч от мен.

Беше толкова далеч. А Боб във върховна степен близо. Бил и Марион също. Но ние някак нямахме време за тях. Във всеки случай и четиримата бяхме на мнение, че се е получила много сполучлива „двойна среща“. Съгласих се с готовност, макар че нямах никаква възможност за сравнение.

Беше пролет. На небето мъждукаха няколко дребни бледи звезди. Боб ме изпрати до вкъщи. Той караше съвсем бавно и през цялото време говореше за това колко хубаво било, че сме се срещнали, чак докато спряхме пред градинската врата. Боб имаше толкова хубав глас. Едва раззеленени, дървета ухаеха. А над тях витаеше незабравимо вълшебно и нежно настроение.

Но аз имам една малка особеност. Когато седя в кола с млад мъж и той се опита да ми внуши, че съм най-сладкото същество, което е виждал до този момент, обикновено аз се разсмивам много чаровно и питам със самоуверен глас:

— Is that so?

Обаче аз загубвам тази своя особеност, когато видя в същия миг една леля с висящи плитки да наднича от прозореца, като стар индиански вожд, който се вира в прерията, за да види дали там има някой, когото да скалпира. Може да решите, че съм глупава или нещо друго — но такава съм си аз.

— Каква е тази стара кукумявка? — попита недоволно Боб.

— Леля ми — отвърнах аз, — леля ми от Швеция.

— Аха — заяви кисело Боб, — някоя от ентусиастките на бибоба.

— Прав си, my boy^[4]! Една от ентусиастките на бибоба!

Скочих от колата и му подадох ръка за сбогуване.

— Страшно ти благодаря за хубавата вечер — казах аз искрено, — see you later, Bob!

И под изпепеляващия огън на лелиния поглед се заизкачвах колебливо по стъпалата.

Ето такава беше първата ми американска среща.

[1] Факира Фалстаф — герой на шведския художник и карикатурист Алберт Енгстрьом. — Бел.пр. ↑

- [2] Приятел (от англ.). — Бел.пр. ↑
- [3] Съжалявам (от англ.). — Бел.пр. ↑
- [4] Момчето ми (от англ.). — Бел.пр. ↑

СЕДМА ГЛАВА

— Лельо — рекох с омаен глас, — помниш ли колко хубава бях като малка?

Леля само изръмжа нещо.

— О, леличко, какво щеше да бъде детството ми без теб! Кой щеше да ме целува и да ми бие шамари и да ме слага вечер да спя, ако не беше ти? Ти прие в дома си бедното сираче, ти му даваше любов и рибено масло в правилната пропорция. Изключително твоя заслуга е, че днес пред теб стои една отговорна, зряла, честна и самоуверена млада дама, същинско украшение за пола си.

Леля пак само изръмжа.

— О, лельо, моята благодарност...

— Добре — изпъшка тя накрая, — казвай какво искаш!

Леля тъкмо прибираше в една голяма пътна чанта нашите земни притежания. Седях на ръба на леглото и я наблюдавах замислено. Беше дошъл часът за тръгване. Напускахме семейство Бейтс. Новата готвачка и новата прислужница идваха на следващия ден.

Цяла седмица семейството се беше наслаждавало на лелиното „Swedish cooking“ и моето феноменално сервитьорско изкуство. И през цялото това време мисис Бейтс не бе издала нито един крясък, а мистър Бейтс вечер ни развеждаше из градината и ни показваше прекрасните си цветни лехи. Марион Бейтс се върна в своя колеж, след като ме прегърна за сбогом и изрази надежда, че някога отново ще се срещнем.

А Боб, Боб, да, него всъщност срещах доста често. И имах огромно желание да го срещам още по-често. Все пак това беше единствената възможност да правя социални изследвания, като се включа във всекидневния живот на американския народ. Така обясних на леля. Но тогава в ъгълчетата на устата ѝ се появи една особена гънка и тя заяви, че не разбира защо моите социални изследвания винаги се съсредоточават върху млади мъже, които изглеждат добре.

Леля, разбира се, знаеше колко струват те под примамливата си външност.

— Вълци в овча кожа, не се съмнявам в това — казваше леля.

В тази светлина предложението, което смятах да направя, докато седях на ръба на леглото ѝ, беше направо опасно. И затова се наложи да размекна леля с няколко покъртителни спомена от моето детство.

Боб беше бизнесмен. И точно през тези дни той тръгваше на служебно пътуване. С две думи, той предложи леля ми и аз да пътуваме с него. Той, разбира се, съвсем не настояваше леля да дойде с нас, искам да кажа: той изобщо не постави такова условие. Аз обаче го поставих.

Според Боб аз трябвало да се разходя и извън Ню Йорк. Единствено по тази причина той искал да ме вземе със себе си. Така каза.

Всъщност аз съм за съжаление. Толкова лесно се поддавам на изкушението да се влюбя. Това ми се случва непрекъснато, макар че дълбоко в себе си желая да бъда погълната от голяма, чиста, увличаща страст, която да изгори всички дребни блянове. Чакам тази голяма страст от години. Но тя не иска да идва. Веднъж решавам, че Ян е най-прекрасното, което може да ми се случи на тази земя, но ето че на другия ден се улавям в тайни размишления дали полицаят на ъгъла не притежава много повече мъжки чар. Това ме обърква. А ето ти сега и Боб. Аз действително бях вече мъничко влюбена в него, същевременно мислех за Ян и се питах дали той ще се натъжи много, ако тръгна на път с Боб. Докато продължавах да се колебая, получих писмо от Ян. В него нямаше и дума за това, че му липсвам. Между другото той споменава, че е гледал един наистина много добър филм „заедно с малката Лундгрен, ако си спомняш за нея“. О, да, спомнях си, и то как! Може ли човек да забрави лесно дакелската ѝ физиономия! А накрая този безсрамник питаше: „Какви са следващите ти планове?“.

„Социални изследвания, обясних му аз в отговора, само социални изследвания.“ След като занесох това писмо в пощата, седнах на ръба на лелиното легло, хитра като лисица, за да я подмамя да дойде в колата на Боб.

— Не и докато съм жива — отвърна решително леля, — не и докато съм жива! Това е последната ми дума!

Когато на другия ден потеглихме, слънцето грееше божествено. Леля седеше отзад в колата, аз отпред до Боб.

Пътувахме през мрачни предградия. Скоро оставихме зад себе си огромния град. А пред нас се разстилаше... Америка.

„Внимавай, скоро ще видиш върховете на Скалистите планини“, мислех си доволна.

Но нищо такова не се случи. Единственото, което стърчеше, бяха бензиностанциите и тъй наречените „мотели“ (практичните американци събрали две думи в една — от мотор и хотел се получава — фокус-мокус — мотел). Наистина думата хотел беше твърде помпозна за тези малки бунгала за туристите край самия път. Имаше най-различни видове такива хотели.

Наистина е удобно и забавно да бъдеш автомобилист в САЩ. Навсякъде и по всяко време можеш да получиш сандвич с печено пиле, шунка или пък с ябълков пастет, точно когато си най-прегладнял. Не можех да спра да правя сравнения, спомняйки си за Ян и нашите неделни излети в околността на Стокхолм в онази паметна пролет, когато Ян успяваше да вземе старата бричка на брат си. Пристигахме гладни като лъвове в някой малък град. Търсехме нещо за ядене и то по възможност докато управлява сегашния крал. Но какъв избор имахме? Правилно се сещате — отивахме в градския хотел. Иначе бяхме обречени на гладна смърт. Сядахме търпеливо в мрачната зала. След дълга вътрешна борба сервитьорката ни предоставяше менюто, от което можеше да се заключи, че обикновеният обяд струва нищожната цена от 5 крони и 75 йоре. Ако менюто не ни харесаше, можехме да се храним a la carte. Това струваше само 7 крони. Да искаш да промениш нещо в този ред, беше все едно да искаш да преправиш десетте божии заповеди. И затова с тежка въздишка ние избирахме обяда за 5,75. Оставаше само да чакаме. Да чакаме, да чакаме, да чакаме, докато скъпоценната ни младост изтичаше в морето на времето и ние усещахме как на повърхността на душите ни, някъде от дълбокото изплува потискаща меланхолия. И тогава аз обикновено стряхах до смърт Ян със сериозни разговори за „живота“.

Срещала съм много чужденци, които хвалят Швеция, нейната земя и нейните хора с толкова въодушевени слова, че аз хълцам от радост от името на моето отечество. И тогава внезапно по лицето им

преминава сянка и моето възхитено хълцане ми засяда в гърлото. Защото знам за какво си мислят. Те мислят за времето, което са пропилили в напразно чакане в малките, неудобни шведски ресторанти. Спомням си за един американец, който каза, че колкото и хубаво да е в Швеция, той никога не би отишъл там отново. Времето му било твърде скъпо. Той имал само един месец отпуск и можел да употреби най-много три седмици да чака за храна, защото би искал също да види замъците и кметството. Този мъж несъмнено беше кверулант^[1] — той например беше много недоволен и от това, че никой не поискал да му покаже пътя до най-близкия нощен клуб докато преминавал през Грена. Но дори и да не беше кверулант, няма нищо чудно в това, че го е мъчела носталгия, докато си е спомнял с каква скорост са му подавали през тезгяха димящ хамбургер във всеки малък бар в Щатите. Впрочем там дори не е необходимо да слизаш от колата, за да получиш нещо за хапване. На много места ще ти го сервират направо в колата. Но ние в Швеция едва ли ще напреднем чак толкова — надявам се.

— Не се ли боиш, че ще се сраснеш с колата си? — попитах веднъж Боб, когато се озовахме дори на кино, без да излизаме от автомобила. В някои градове имаше големи кина на открито. Зрителите отиваха с колите си на откритата площадка пред огромен бял екран.

За нация, която беше сраснала тъй органично със своите коли, не може и дума да става да броди сред природата. Доколкото можах да разбера, американският народ беше открил само една полза от природата: да профучава през нея, седнал в колата си, натиснал до дупка газта.

— Би ли искала да живееш в Америка? — попита Боб тихо, за да не може да го чуе леля отзад, но не толкова тихо, че да не се усети колко е горд със страната си и колко е убеден, че всеки човек на земята би трябвало да мечтае да живее там.

Зададох си същия въпрос: бих ли искала да остана в Америка? Да живея сред тези любезни, интересни хора един живот, който беше толкова easy going и който можеше да бъде толкова приятен, благодарение на нечувания им технически напредък? Не, не исках да оставам за цял живот там! Внезапно ме обзе болезнено силен копнеж по дните, когато бродех по шведските летни ливади, през тихите шведски гори, поисках да се потопя в природата, а не да профучавам

през нея в гонитбата на забележителност. Sight seeing^[2], ето за това става американската природа. Отдалеч всичко изглеждаше толкова привлекателно. Линиите на пейзажа бяха меки и приятни за окото. Навред nice views. Но околността изключително рядко те примамваше да тръгнеш из нея.

„Нима се осмеляваш да раздаваш присъди за американската природа само след няколко дни пътуване с кола?“ — възрази моето второ Аз. — „Какво би си помислила, ако някой започне да изразява толкова крайно мнение за европейската природа, след като е преминал с кола например през Смоланд?“

Признах смирено, че в Калифорния вероятно всичко би било различно и предпочетох да поведе разговор с Боб за други неща.

Преди да тръгнем, той се изрази доста скептично по отношение на предимствата на пътуването с леля на задната седалка. Аз обаче го успокоих, че вследствие на преклонната си възраст леля обикновено се унася от пътуването.

— Тя спи почти през цялото време — заявих аз, а облекчението, което изпита Боб, пролича явно на лицето му.

— Нали разбираш — обясни той, — ще ми се да говорим за това-онова, без отзад да стои някой и да чува всяка дума.

Вече втори ден бяхме на път и настроението на Боб се колебаеше около нулата.

— Изключително витална дама, ако питаш мен — рече той мрачно. — Или пък е някой необикновено тежък пристъп на безсъние. Трябва да я заведем на лекар. Може пък да й предпишат хапчета.

— За какви хапчета говорите? — обади се леля отзад, будна и бодра като малко птиче.

Цели два дни тя не задряма нито за миг и Боб не можа да си говори с мен нито за „това“, нито за „онова“.

Продължихме мълчаливо. Зад гърба ни не се чуваше нищо. Леля беше притворила очи. Боб отново насъбра смелост.

— Струва ми се, че в шведските момичета има нещо особено — започна той. — Аз всъщност не познава много, но все пак... Гарбо, Бергман^[3]... и тебе, Кати!

— Ами мен? — обади се обидено леля и отвори очи.

Продължихме пътуването сред още по-дълбоко мълчание. Чуваше се само бръмченето на мотора. Дори на мене ми се доспа. Боб

се обърна и погледна леля.

— Не може да бъде — прошепна той, — ето че природата най-сетне си взе своето.

— Кати — продължи той след малко, — вярваш ли в любовта от пръв поглед?

Преди да успея да отговоря, зад нас прокътят един доста сух отговор:

— Разбира се, че вярва. Тя винаги се влюбва от пръв поглед!

Потискащо е най-подходящата дума, която ми хрумва, за да опиша настроението в колата през следващия час. Сетне пристигнахме в един малък град, където Боб трябваше да инспектира местния филиал на своята фирма. Там наблизко имаше природен резерват и Боб ми остави колата, за да разведа леля, докато чакаме.

— Виж какво, лельо — казах мрачно, след като останахме сами и потеглихме под дъбовете на парка, — беше ли необходимо да казваш това за любовта от пръв поглед?

Не получих отговор. Единственият звук, който дочух, беше равномерно похъркване на леля, което се смесваше с нежното шумолене на дърветата.

[1] Кверулант — от *quemlus* (лат.) — „който се оплаква“. — Бел.пр. ↑

[2] Разглеждане на забележителности (от англ.). — Бел.пр. ↑

[3] Грета Гарбо и Ингрид Бергман — прочути шведски актриси. — Бел.пр. ↑

ОСМА ГЛАВА

И залезе слънцето и се спусна вечерта, а Боб и аз отидохме на кино в този забравен от бога град, в който трябваше да прекараме нощта. Леля спеше в една от къщичките на мотела, където отседнахме. Спеше като заклана.

— Рано или късно природата си взема своето — заяви Боб доволен.

Въоръжени с огромна кесия пуканки, ние влязохме в лъскавия рай, най-голямото кино в града. Пуканките, „r popcorn“, както е известно, са пукана царевица. Ако не знаете какви огромни количества от това странно средство за наслада се консумират в Америка, обърнете се към мен.

Казах на Боб: „Ако случайно някой някъде стане жертва на катастрофа — опазил Бог — и полицията има затруднения с идентифицирането на жертвата, то аутопсията ще изясни със сигурност поне едно нещо: ако стомахът е пълен с царевица, то жертвата е била или американец, или кокошка“.

Не че имам нещо против пуканките, но да чуваш скърцането на целофанените кесии и неспирното хрупане от всички страни, тъкмо когато Бет Дейвис се втурва в звездната нощ и иска да умре — това някак те обърква и неизбежно води до принизяване на душата. Впрочем в американските кина можеш да принизиш душата си и без пуканките. Ето, отивам аз там с Боб, щастлива и радостна като дете, че ще видя някой страхотен уестърн, от който ще ми настръхнат косите. А какво се случва вместо това? Едва съм седнала на мястото си, вдигам поглед към екрана и... там се появява зловеща личност с кървав нож в ръката, а от всички страни към него се спускат полицаи и един от тях му казва:

— Значи вие сте били убиецът! Е, да, това изобщо не ме учудва!

Така ли! Мен пък безкрайно ме учуди. Беше толкова неочаквано. Побутнах Боб и прошепнах:

— Какво означава това? Та ние сме влезли наред прожекцията!

— Няма значение — отвърна ми Боб, също шепнешком, — ще останем докато видим всичко.

Представете си само! Попитах Боб дали чете и криминалните романи отзад напред.

Но така ходят на кино хората в Америка. Те влизат и излизат през цялото време и сядат където има свободно място и не им прави никакво впечатление, че в този миг Кларк Гейбъл се спуска към Лана Търнър и вика:

— Най-сетне, най-сетне си моя!

Но вие още не сте си извадили кесията с пуканки и нямате ни най-малка представа, че Кларк Гейбъл има някакви намерения спрямо Лана! Моля, поправете ме, ако греша, но не се ли държат в този случай американците като деца? Като радостни, любопитни деца, които отиват да гледат живи картини? Най-забавното е, че картините се движат и че при това се чува музика и тра-ра-ра, но какво всъщност се случва на екрана, очевидно няма кой знае какво значение.

Опитах се все пак да се концентрирам върху намеренията на убиеца, но, боже мой, колко странно се държеше той! Вместо да убива и да се държи така, както би могло да се очаква от сериозен специалист от бранша, той взема ножа, с който в кухнята на семейство Бейтс се режеше сланината и... в този миг дотърча леля и изкрещя: „Убиецо, спипах те най-сетне!“. Тогава той скочи в колата на Боб и потегли право към някаква пропаст. Беше много вълнуващо и интересно, докато забелязах, че и аз съм в същата кола.

Събудих се в последния миг, още секунда и щях да лежа в пропастта с изпотрошени кости. Облекчена и радостна, че още съм жива, аз се обърнах към Боб и... той също спеше. Събуди се едва когато полицаите влязоха за втори път и заявиха:

— Значи все пак вие сте били убиецът!

Боб се огледа замаян.

— Да не съм заспал? — попита той неуверено.

— Да — отвърнах му най-спокойно, — рано или късно природата си взема своето.

Боб се засрами.

— Можеше да ме събудиш — упрекна ме той.

— Как, като природата си взе своето и от мен — оправдах се аз.

След това напуснахме киното. И до днес не знам кой бе убит и защо. Но знам със сигурност кой е извършил престъплението. Понеже полицаите го обявиха на всеослушание. Цели два пъти.

Отидохме в дрогерията „Доналд“, за да се ободрим с чаша силно кафе. О, американска дрогерия, отново искам да похваля твоя уют и гостоприемство. И горко на преводача, който те нарича „аптека“ — само да ми падне подобен преводач.

Нека вземем за пример тази конкретна дрогерия в този малък, незначителен, неизвестен с нищо град. Колко приятно беше да влезеш там, да се покатериш на някой от високите червени столове на бара, зад който един могъщ магьосник в бяло по тайнствен начин успя да сервира на Боб и мен кафе с уханни кифлички, докато в същото време приготви хамбургер на възрастния господин до нас и подаде две огромни порции сладолед на две девойчета, като успя да отвори и бутилка кока-кола за едно луничаво десетгодишно хлапе. Дрогерията е оживено място с разнообразен живот. Причината вероятно е в това, че той не е само бар, но и магазин. За мен, свикнала с безмилостното затваряне на магазините в шест часа у дома в Швеция, беше неопишимо прелестно да мога да си купя посред нощ голяма кутия крем за лице и хартия за писма, пък и различни други необходими неща.

Дрогерията служеше очевидно и за клуб. Мистър Доналд зад бара познаваше всички, освен Боб и мен. И изобщо не му беше необходимо много време, за да научи, че съм от Швеция. Тогава поиска да узнае дали се страхуваме много от Русия, а пък възрастният господин до нас ни обясни с готовност къде куца шведската политика и аз го изслушах с пълна уста, понеже реших, че бих могла да предам неговата мъдрост на хора, на които тя ще е необходима. Но тогава пък девойчетата, похапващи сладолед поискаха да узнаят как са мъжете в Швеция и аз казах: „О, те са супер, толкова са блестящи, че ще трябва да ги гледате през опушено стъкло, за да не ви ослепи гледката“, но ето че в този миг се обади луничавото момче: „Can I have another сос, please?“^[1]. Всичко беше толкова семейно и уютно, че аз наистина се натъжих, когато Боб каза, че времето ни за паркиране, което струваше двадесет и пет цента, е изтекло и ние трябва да се връщаме у дома.

У дома при леля. У дома, в мотела. Той се състоеше от седем съвършено еднакви „кабини“, разположени една до друга.

— Чуй, Боб — сепнах се аз, — ти помниш ли в коя точно кабина сме ние с леля?

— Не беше ли четвъртата от ляво? — каза Боб с известно колебание. Самият той беше в къщичката най-отдясно.

— Четвъртата от ляво ли — усъмних се аз, — според мен беше номер три.

М-да, едно е да предполагаш, съвсем друго е да знаеш нещо със сигурност.

— Представи си, че отворя вратата на номер четири и вместо леля открия там часовникар от Синсинати — предадох се аз на съмненията си.

— Защо пък часовникар от Синсинати? — почуди се той и се разсмя безгрижно.

— Каква съм глупачка! — сетих се аз. — Ще се послушаме на вратата. Специалното хъркане на леля не може да се сбърка с никое друго... хррр-пуф-хррр-пуф!

— Тихо — спря ме Боб, — хъркаш така, че можеш да събудиш и мъртвите!

Струва ми се, че в бъдеще ще се посветя на сравнителната хърканология. Наистина е интересно. Ние с Боб се занимавахме известно време с това, и то със забележителен резултат! Започнахме на врати номер три и четири, но скоро така са запалихме, че пренесохме изследванията си и пред другите кабинни. Всъщност това не беше в наша полза, защото доказателственият материал ме обърка напълно. Отначало бях непоклонливо убедена, че хррр-пуф-хррр-пуф, което се чуваше от врата номер четири, е хъркането на леля, но постепенно започнах да се съмнявам. Чуваше се и един малък допълнителен тон, едно ашшш, което не ми бе познато и не можех да си го обясня. Боб беше притиснал ухо към врата номер три. Той се засмя възхитен и рече:

— Какво ще си помислиш за човек, който хърка така: Кррр-пи-пи-пи-кррр-пи-пи-пи...?

— Звучи вълнуващо — отвърнах. — Това трябва да е някой солиден мъж — дебел и с добър сън. Баща на семейство в раирана пижама.

— Аха — замисли се Боб.

— Това решава нещата — рекох зарадвана и погледнах към врата номер четири. — Значи в тази мизерна къщичка се е подслонила леля тази нощ. Тук е положила на възглаве уморената си глава.

Това, че вратата не беше заключена, потвърди моята версия. Имахме само един ключ и бяхме се уговорили с леля кабината да остане отключена, докато се прибера.

Казахме си лека нощ с Боб, набързо и без повече увъртания. Аз се вмъкнах, колкото се може по-тихо, за да не събудя леля. Безкрайно предпазливо, започнах да се събличам в тъмното. Леля хъркаше: хррр-пуф-хррр-пуф! А от време на време ашшш. Внезапно ме обзе коварното съмнение, дори убеждение, че нещо не е наред. В това ашшш имаше нещо злокобно и вещаещо беди. Промъкнах се до леглото на леля и протегнах предпазливо ръка. Протегнах предпазливо ръка... и напипах една четинеста брада. Леля действително има малко мъх по горната устна, но той не би могъл да се развие толкова буйно откак се видяхме за последен път преди няколко часа. Побягнах през вратата със задавен вик, изпратена от едно съвсем злокобно ашшш.

Изтичах до номер седем, където със сигурност беше Боб. Почуках бързо на вратата и той подаде глава.

— Ти ли беше този, който каза, че живея в номер четири? — попитах го строго.

— Да, защо, не е ли така? — почуди се Боб.

— О, не, аз със сигурност не живея там.

— А кой тогава живее там? — погледна ме изненадано Боб.

— Предполагам, че е часовникарят от Синсинати — отвърнах аз гневно. — Когато полицията търси заради убийството на жена му и заради превишена скорост. Доколкото може да се съди по хъркането и мустаците му.

— Sorry — разкая се искрено Боб.

— А сега отивам в номер три да спя при солидния мъж — заявих аз.

И действително го направих. Пропълзях си в леглото, решена твърдо да потърся сметка на леля на другия ден, защото без да ме уведоми беше преминала от хррр-пуф на кррр-пи-пи-пи.

[1] Може ли още една кола, моля? (от англ.). — Бел.пр. ↑

ДЕВЕТА ГЛАВА

Почти от първия ден на нашето познанство с Боб, той не спираше да мечтае за кленов сироп, сладкиш с брашно от елда и селската къща, в която прекарвал лятото като дете. Ако разбирах правилно въодушевения му разказ, явно имаше нещо необикновено, свързано с тази къща и кленовия сироп, пък и със сладкиша. Случи се така, че се озовахме в близост до този рай от неговото детство и всички статистики, сметки и рекламни кампании, с които бе пълна главата на Боб, бяха отвени от вятъра, мекият пролетен вятър, който рошеше кафявите му къдри. И Боб внезапно усети, че копнее за земята, където беше играл като дете.

— Окей — изпъшках аз, — карай натам!

Ние с леля напуснахме със съжаление нашата малка кабина, която беше толкова удобно обзаведена, със студена и топла вода, с комфортни легла, радио и какво ли не още. Моят часовникар от Синсинати още похъркваше в номер четири, когато потеглихме. Пред нас пътят се виеше като безкрайна асфалтова лента.

— Наистина ли всички шосета в Америка са толкова равни, гладки и асфалтирани? — попитах Боб.

— Почакай само — рече той, — скоро ще видиш нещо съвсем друго.

Навсякъде край пътя стояха хора, които стопираха колите, особено много бяха те на изходните шосета. Те правеха характерния знак с палец, а ние ги отминавахме безмилостно.

— Нямах ли сърце, Боб — корях го аз, защото се размеквах при всеки беден палец, който отминавахме.

— Напротив, точно това имам — отвърщаше Боб с многозначителен поглед към леля. — Истинско, а не лицемерно състрадание.

Сега пък аз се обидих заради леля. Макар и да не беше блян за всеки стопаджия да седи до една малка, твърдоглава леля, която се

отнася с пълно презрение към появата му, то в нейна защита трябва да се каже, че досега още не е ухапала никого.

Но всички тези стопаджии ме накараха да се замисля и за нещо друго. Не беше ли въпрос на чест за порядъчния турист в Америка да се посвети на този спорт? Нима бих могла наистина да се завърна в доброто ми старо отечество и да си призная, че нито веднъж не съм пътувала на стоп? Не трябваше ли вместо това да вървя с високо вдигнато чело, горда от съзнанието, че съм изпълнила дълга си? Sweden expect every tourist to do his duty...^[1] И аз смятах да изпълня своя!

— Остави ме тук — казах на Боб — и продължи няколко километра с леля, да видим дали някой ще ме вземе и дали ще мога да ви настигна.

— Не и докато съм жива — заяви категорично леля, — не и докато съм жива! Това е последната ми дума!

Щом Боб, леля и колата изчезнаха зад следващия завой, обърнах соколовия си поглед в другата посока, за да си избира подходяща жертва. Зададе се голяма черна кола с голям черен мъж вътре, но аз реших, че изглежда някак зловещо и не вдъхва доверие, така че не направих знака с палец. Той обаче въпреки това спря и попита любезно:

— Have a lift?^[2]

— Не, благодаря — отвърнах, защото човек винаги трябва да внимава да не обърка дебита и кредита, както обича да казва леля.

Тогава обаче се появи една мъничка уродлива кола, а в нея седеше дребен човечец с благ и доволен вид. Помахах палаво с палец. Това помогна.

Да, мистър Милтън наистина беше доволен човек. Освен това принадлежеше към църквата „Тромпетистите от единадесетия час“ — не звучи ли благонадеждно? Непрекъснато се оглеждах да открия къде държи тромпета, но не го видях. Жалко, защото щеше да бъде много ефектен номер и Боб и леля щяха да се ококорят от изненада, докато ние, аз и тромпетистът от единадесетия час, профучаваме край тях под съпровода на мощни тромпетови звуци. Но вероятно единадесетият час още не беше настъпил. Вместо с тромпети цялата кола на мистър

Милтън беше пълна с трактати, които трябваше да раздава на хората, за да ги подтикне към просветление. Освен това той носеше със себе си Библия, и то със съвсем определена цел.

Както е известно, стопирането не е никак безопасно. То е опасно за стопаджията, който би могъл да налети на пиян шофьор или някакъв пропаднал тип. Но то може да бъде опасно и за този, който взема непознат пътник в колата си. Случвало се е шофьори да бъдат възнаградени за своята отзивчивост с изстрел в тила, а симпатичният пасажер да изчезне с колата, портфейла и всичко останало. Мистър Милтън не искаше да преживее подобно нещо и затова му хрумнала

следната идея. Който искаше да пътува в неговата кола, трябваше да спазва едно условие: през цялото време да му чете на глас Библията. Мистър Милтън смяташе, че човек, който седи там и чете Божието слово, едва ли би могъл да спре и да тегли куршума на ближния си. Във всеки случай, дори и да имаше такива намерения, той доста щеше да се затрудни да върши две неща едновременно.

Започнах послушно да чета. Мистър Милтън поправяше любезно, но твърдо произношението ми, когато беше необходимо. Библията подскачаше от подрусването на колата и не беше лесно да не бъркам редовете, но мистър Милтън явно не се дразнеше, когато от време на време прескачах или четях един и същи ред два пъти. Нямах представа как изглежда местността, през която се движим. Само от време на време, когато прелиствах нова страница, вдигах поглед, за да потърся колата на Боб.

Нямам нищо против метода на мистър Милтън, но мисля, че не е подходящ за дълго пътуване. Изпитах огромно облекчение, когато съзрях добре познатата ми зелена кола, спряла край шосето и една добре позната леля, която гледаше неспокойно през задното стъкло. Благодарих сърдечно на мистър Милтън и слязох посред втората книга на Моисей.

Това беше първият, единствен и последен път, когато пътувах на стоп. Сега нека момичета в кантората, Ян и който и да било ме попитат:

— Ти пътува ли в Америка на стоп?

Ха, тогава ще намигна и ще им отговоря:

— Охо, и още как! Та това бе любимото ми занимание!

После постепенно асфалтовите шосета останаха зад нас и ние навлязохме в нещо безкрайно хълмисто и неравно, и каменисто, и виещо се безспир, което вероятно си е такова още от Гражданската война.

— Имам чувството, че камънаците, из които си играл като дете, са струпани на този път — казах кисело на Боб, със съвсем ясното усещане, че бърбреците ми се отделят от местата си.

Боб се опита да ме утеши с обещанието, че няма да трае дълго, за три-четири часа ще сме там. Поне така предполагаше, забележете!

Той беше взел голяма кошница за пикник, понеже в тази забравена от бога местност нямаше ресторанти.

Вярвам сляпо в коварството на материята. Когато се бяхме отдалечило достатъчно от всичко, което прилича на бензиностанция и сервиз, моторът взе да прескача. Необикновено хитро! Само допреди малко той работеше като швейцарски часовник. И през ум не му мина да стачкува, докато пътувахме по шосетата, край които бяха нанизани авторемонтни работилници. И ето че сега беше дошъл неговият шанс. С доволна усмивка моторът спря по средата на едно възвишение и се намести удобно за сън.

Гневните проклетия на Боб, когато пхна главата си под вдигнатия капак, изпепелиха тревата край пътя. Леля и аз седнахме всяка на по един камък и зачакахме. Чакахме дълго. Изразът върху лицето на леля беше по-многозначителен от каквито и да е думи:

— Защо изобщо ни трябваше да идваме в Америка?

Но каквато си беше лоялна, тя се опита да помогне на Боб, доколкото можеше. Обясняваше му как да постъпи, правеше малки, но добри предложения. Тя нищо не разбира от мотори, но понякога човек вижда по-ясно проблема, когато не го объркват специалните знания. И тя направи толкова много добри предложения! Боб само простенваше — от благодарност, предполагам.

Измина един час. Изминаха два часа. Седях на моя камък, подпряла глава в ръцете си и ободрявах Боб като пеех високо тъжната песен: „Darling, I am growing older...“.

По едно време Боб захвърли гаечния ключ и се втурна към една къща в далечината, за да се обади на пътна помощ.

Върна се, избърса смазочното масло от челото си и предложи да закусим, докато чакаме да ни вземат на буксир.

В кошницата за пикник имаше масло, хляб, яйца и студено пиле. И — най-хубавото от всичко — голяма кутия пастет от гъши дроб. И представете си само, Боб не беше забравил да вземе отварацката за консерви. След толкова часове бездействие аз изгарях от жажда за дела и се заех обнадеждена с кутията пастет от гъши дроб, макар че трябваше да бъда по-далновидна.

Хората са изобретили толкова много атомни бомби и тенджери под налягане и червила за целуване. Но така и не са изнамерили отварачка за консерви, с която да мога да се справя. Само не ми казвайте, че е по моя вина.

— Ама че идиотска отварачка — рекох накрая и я хвърлих настрана.

С усмивка на превъзходство и насмешка Боб я улови във въздуха и рече:

— Всяко дете би се справило с нея, толкова е просто. Всяко дете ще ти я отвори за две минути. Ето, виж как става!

След като отминаха десет минути и безвъзвратно потънаха в бездната на времето, кутията с пастет от гъши дроб все още не беше отворена, а „Съюзът за борба с ругатните“ би си направил харакири, ако можеше да чуе коментарите на Боб. Реших да напиша предупредително писмо на търговеца, от който беше купил отварачката, за да го помоля, ако му е мил животът, да премине за известно време в нелегалност. Защото Боб набързо измисли четири рафинирани начина да умъртви бавно същия този търговец, ако отново го срещне. Затова пък не можа да открие някакъв начин да се проникне в консервената кутия.

— Доведи тук детето — казах накрая аз, — това е единственият изход!

— What the hell are you talking about?^[3] — изкрещя Боб. — Какво дете?

— Детето, което може да отвори с лекота тази консерва за по-малко от две минути!

От гърлото на Боб се чу някакъв странен звук и в следващата секунда пастетът от гъши дроб полетя в бърснеш полет над дърветата.

Изядохме мълчешком пилетата, пихме бира. Боб седеше до нас, измърлян и с разрошена коса, и ни гледаше с леля така наежено, сякаш сме двойка гарвани. Започнах да се съмнявам, че изобщо му допадат пикниците сред природата.

След известно време се появи колата влекач. В нея се беше наместил един седемнадесетгодишен хлапак в син работен комбинезон. Преди да ни вземе на буксир, той вдигна капака на мотора. Подсвирна удивено и посегна с ръка вътре.

— Пет долара — рече той на Боб.

После се качи в колата си и си тръгна.

Внезапно стана ясно, че Боб напълно се е наситил на „земята, из които е играел като малък“. Той искаше да се върне обратно в цивилизацията колкото се може по-бързо. Освен това денят беше

напреднал значително, а ние искахме да стигнем при родителите на Боб във Вашингтон преди вечеря. Смятахме да останем с леля там няколко дни.

Поехме обратно. Моторът бръмчеше равномерно и кротко. Беше си направил своята малка шега и явно възнамеряваше да стачкува пак едва когато се озовем достатъчно далеч от редовните шосета.

Но ако някой случайно намери кутия с пастет от гъши дроб някъде из съединените щати на Америка, нека бъде така любезен да ми я изпрати. Обичам пастет от гъши дроб. Познавам също така едно дете, което мога да помоля да я отвори.

[1] Шведите очакват всеки турист да изпълни дълга си (от англ.).
— Бел.пр. ↑

[2] Ще се качите ли? (от англ.). — Бел.пр. ↑

[3] Какво, по дяволите, говориш? (от англ.). — Бел.пр. ↑

ДЕСЕТА ГЛАВА

Бели дървени къщи в колониален стил, по протежение на целия град. С веранда отпред. Малки градинки между къщите. Гараж някъде отзад. Колко милиона американци живеят така?

Така живееха и родителите на Боб в малко вашингтонско предградие, където най-сетне пристигнахме след дългото пътуване. Беше много приветлива гледка — червеното залязващо слънце, огряло всички тези бели къщи, заобиколени от цъфнали люляци и череши. Тук-таме по верандите бяха насядали ведри млади хора, а любезни възрастни мъже подстригваха тревата пред къщите или разговаряха през оградите със съседите си. И всички те се провикваха „Здрасти, Боб!“, а мнозина се приближиха и ни поздравиха оживено, уверявайки ни колко се радват да ни видят. Изобщо, човек би си помислил, че целият им досегашен живот е бил неспирно очакване ние с леля най-сетне да се напомним да дойдем в Америка. Усещах, че това е добро място. На верандата на Боб не седяха весели млади хора, там седеше нещо съвсем друго: малък, сериозен, черен като въглен джентълмен на шест години.

— Здрасти, Джими! — каза Боб и черното лице се разтегна в широка бяла усмивка.

Бих поговорила с удоволствие с Джими, но не се стигна дотам, защото точно в този момент ни връхлетя ураган. Това беше бащата на Боб, който се втурна с тропот на верандата, едър и радостен, а по петите го следваха братът и сестрата на Боб, петнадесетгодишната Памела и четиринадесетгодишният Фред. А в ариергарда ги следваше една тиха дама с благ поглед — майката на Боб. Веднага почувствах, че за разлика от госпожа Бейтс, тя беше автентичен екземпляр от породата на прославените американски майки, които с нежните си ръце отглеждат децата и неуморно пекат ябълков пай, които са душата на дома и са обожавани от всички и които, накратко, са гръбнакът на американската нация.

Досега не бях виждала отблизо жена от този тип. Жените, които срещнах в Ню Йорк и у семейство Бейтс, принадлежаха почти без изключение към неспокойния, светски, силно гримиран тип. Те изглеждаха страшно повърхностни и — е, може би не точно тъпи, но

човек все пак оставаше с впечатлението, че случайните мисли, които се появяват в главите им, блуждаят там в ненужно голямо празно пространство и би било доста добре, ако имаха още някоя и друга себеподобна за компания. Затова беше истинско облекчение да видиш, че има и такива като майката на Боб.

Вдигна се голям шум, защото говорехме всички едновременно, сетне ни поканиха да влезем в къщата. Озовахме се направо във всекидневната, както е обичайно в Америка. Защото този иначе практичен народ още не е стигнал до хрумването да си устрои отделно помещение за палтата. Първото, което правиш, когато влезеш в американска къща, е да отидеш право в спалнята и да хвърлиш палтата върху леглото. Много практично, особено когато навън бушува най-силната снежна буря на столетието и коженото ти палто е като снежна преспа.

Но сега за щастие беше прекрасна пролет. Получихме си, макар и със закъснение, обяда в един ъгъл на кухнята, а после седнахме във всекидневната за „nice long talk“^[1].

Леля погледна бащата на Боб малко недоверчиво и започна разговора с въпроса:

— Какво беше това черно дете на верандата, когато пристигнахме?

Ако предполагаше, че Джими е малката черна овца на семейството, то тя грешеше. Джими беше на „colored woman“^[2], която помагаше при почистването. (В Америка казват „colored“ на цветнокожите американци, обидно е да наречеш негъра „негър“).

Памела и Фред участваха свободно в разговора с такава лекота, каквато рядко ще срещнеш сред връстниците им в Швеция. Поне аз не бях чувала някой четиринадесетгодишен швед да може да води толкова задълбочен политически разговор с леля ми, както го направи Фред. Нещо в американските училища трябва да допринася за това младите хора да се научат да общуват свободно и да изразяват мнението си. Казах на мистър Уитни — бащата на Боб — че намирам децата му за страшно мили (а не само Боб!) и той веднага заговори за възпитание. Образование, възпитание са магически думи в Америка. Мистър Уитни се зачерви от вълнение, само като заговори за колосалното образование, което щяха да получат неговите деца. Самият той никога не беше посещавал колеж и въпреки това се справяше добре с живота

и си имаше успешен бизнес с употребявани коли, но какъв позор беше да се озовеш в компанията на мъже, които до един са завършили колеж! Колеж или не — това разграничение имаше изключително значение. Затова мистър Уитни беше толкова щастлив, че Боб е могъл да усвои солидните си познания в техниката на бизнеса в престижен колеж, а Памела и Фред, които все още посещаваха училище, също щяха да отидат в колеж, пък ако ще да трябва да продаде всяка употребявана кола в Америка, за да може да си позволи това.

Да дадат образование на децата си, беше, доколкото разбрах, нещо, към което всички американски родители се стремяха повече от всичко на света. Като си помислиш само за нашата малка мила камериерка Франсис в хотела в Ню Йорк. Нима не ни беше разказвала и тя как работи и се мъчи, за да осигури за детето си онова чудесно, магическо и забележително нещо, наречено образование. Собствените ѝ родители били бедни италиански емигранти, които не можели нито да четат, нито да пишат. Но младите хора, които израстват в нюйоркската джунгла, пропадат, ако не получат образование, твърдеше Франсис, преди да се втурне към следващото легло за оправяне — в името на образованието на детето ѝ.

Очите на леля се затваряха от умора, но тя продължаваше да слуша най-любезно, докато Фред ѝ обясняваше защо е републиканец.

— Хм-хм — изхъмка леля към мен, след като той свърши. — Още в Библията е писано за републиканците и грешниците. Струва ми се, че е за предпочитане да си демократ.

После ни пожела лека нощ и се оттегли в прелестната стая за гости, в която ни настаниха. Смятах да последвам примера ѝ, но Боб настояваше преди това да поседим на верандата за известно време. Понеже имаше луна, а Боб трябваше скоро да се върне в Ню Йорк и пътищата ни щяха да се разделят.

О, не, тези американци, те имат невероятно чувство за хумор! Но щом стане дума за любов, съвсем забравят за хумора. Появяват се дълбоки сантиментални въздишки и дълбоки уверения. А аз изобщо не съм убедена, че те наистина имат толкова сериозни намерения. Това просто е част от играта, нали чуват точно такива неща във филмите и шлагерите. Европейските момичета, които идват в Щатите, не бива да приемат като чиста монета всичко, което един американец им шепне на ухото.

Тук някой ще каже, че мъжете са си такива във всички страни. Е, добре, знайно е, че този, който се кълне, че цял живот ще носи любимата на ръце, веднага започва да мърмори, ако тя го помоли да изхвърли сметта, което всъщност е доста по-лека работа. Но американският начин да се обясняваш в любов все пак е нещо съвсем особено. Американските младежи имат още жълто около устата, но вече са започнали да се правят на влюбени, това е просто част от добрия тон. И продължават в този дух. Дори моят мил и иначе толкова критичен Боб седна на верандата и ми запя тъжни любовни песни.

*Now is the hour
when we must say goodbye.
Soon you'll be sailing
far across the sea.*^[3]

Sailing... не и в този живот, мислех си аз. Винаги, когато се престраша да изляза в открито море, вятърът не пада под 27 м/сек. Боб обаче продължаваше безутешно:

*I'll dream of you,
if you will dream of me.*

Какво да отговори човек на такива вопли? Някой да е учил такова нещо в училище?

*Some day I'll sail
across the seas to you.*

О, божичко, какъв шок ще бъде това за Ян — в това поне съм сигурна!

Нежната песен премина в приглушено тананикане. Тогава откъм градината се дочу възхитено кискане и една черна сянка се отдели от близкия люляков храст. Това беше Джими, който чакаше там майка си.

Слава богу, тези деца имат здрави и необременени възгледи за повечето неща в живота.

Пожелах припряно лека нощ на Боб и се качих при леля.

— Хайде, лягай си вече — измърмори тя.

Аз отвърнах, че нямам други желания в този миг и взех да се събличам като си тананиках тихо и развълнувано:

*I'll dream of you
if you will dream of me...*

— Не е ли по-справедливо така, леличко?

Тя ме погледна с крайно отвращение.

— През цялото време знаех, че да те пускам в Америка е лудост — рече след малко тя, — но пък така бързо да те хване... о, боже, о, боже, о, боже!

[1] Приятен дълъг разговор (от англ.). — Бел.пр. ↑

[2] Цветнокожа жена (от англ.). — Бел.пр. ↑

[3] Дойде часът за раздяла.

Скоро ще отплаваш далеч в морето.

Аз ще мечтая за теб,

ако и ти мечтаеш за мен.

Някой ден ще прекося морето,

за да дойда при теб. — Бел.пр. ↑

ЕДИНАДЕСЕТА ГЛАВА

Ако искате да си създадете представа за средния американец, достатъчно е да поседите в чакалнята на някоя голяма автобусна гара. Към многобройните билетни гишета се движи поток от хора от най-различни цветове и възрасти, потни работници в синьо работно облекло с навити ръкави, чистички домакини с пазарска торба през рамо. Шикозни млади майки с шумни деца, бъркотия от бели и черни пътници на дълги разстояния и такива, които пътуват само за една спирка. Ако нямате пари за кино, можете да се сгушите на някоя от удобните пейки в чакалнята и съвсем безплатно да видите всевъзможни драми от всекидневния живот. Пред чакалнята гъмжи от автобуси. Едни отпътуват, други пристигат в непресекващ поток.

Бях казала на Боб, че искам да пътувам с автобус на „Сивата хрътка“. Нали съм чела Стайнбек и хранех тайни надежди, че и моят автобус ще се отклони от главния път. Отклоненията са най-хубавото нещо, което знам. И Боб реши да жертва един от последните, скъпоценни дни, които му оставаха, преди да се върне в Ню Йорк, за мен и моята забележителна страст към пътуването с автобус. Решихме да се разходим до прелестното малко градче Уилямсбърг, което беше на подходящо разстояние от Вашингтон.

Чакалнята беше врящ котел с хора и аз въртях глава като малко дете, за да видя колкото се може повече, преди Боб да ме отведе към нашата опашка.

В последния миг Боб се сети, че трябва да си купи цигари и остави на мен да пазя ред и да заема две добри места. Входната врата беше отпред до седалката на шофьора. Хвърлих поглед към вътрешността на автобуса и открих две подходящи места най-отзад. Наместих се там и зачаках спокойно Боб. Но хората взеха да ме гледат с такива странни физиономии. Вярно, че фустата ми се подава под роклята, но такъв ѝ е моделът, значи не беше това. Дали не ме гледаха така, защото съм чужденка, или пък имах сажди на носа? Тогава се качи шофьорът, широкоплещест, представителен господин в панталони

с цвят таки, пристегнат с кожен колан. Когато ме видя, той така се развика, че прокъркна в целия автобус:

— Вие, young lady, елате отпред и седнете тук.

Тогава обаче моята викингска кръв се разбунтува. Нямах намерение да се оставя да ме командват като малко дете.

— Но защо? — попитах наперено.

— Този автобус пътува за щата Вирджиния — заяви шофьорът.

Сякаш това беше някакво обяснение!

— Радвам се да чуя това — отвърнах аз. — Щях да бъда много неприятно изненадана, ако пътуваше за Канада или Мексико.

Тогава се появи Боб. Той малко се смути, така ми се стори, като ме видя. Махна ми да ида при него и ми посочи две свободни места най-отпред в автобуса. Тръгнах натам неохотно.

— Какво им беше на местата, които избрах? — не се стърпях аз.

— Ще ти обясня — рече Боб. — Ти знаеш, разбира се, че през Вашингтон тече река Потомак.

Кимнах.

— О, да, и още как? Учили сме го по география, помня това много добре, също както градовете в Чили и населението на Никарагуа. Само една подробност не мога да разбера. Какво общо има Потомак с нашите места в този автобуса?

— О, много общо — отвърна Боб.

В този момент в автобуса се качи дребен белокоп негр. Носеше няколко пакета и изглеждаше уморен. Той се отпусна с въздишка на облекчение на седалката пред нас. Шофьорът, който обичаше да командва, все още стоеше отпред и проверяваше билетите. Той посочи нещо с ръка, обърнат към негр. Без нито една дума и с неописуемо смутена физиономия старецът стана и закуца към мястото, което току-що бях напуснала. И тогава аз най-сетне разбрах. Разбрах и едва не получих сърдечен удар. На задните седалки седяха негрите, а на предните — само бели. До този момент в Америка бях виждала негри и бели, които съжителстваха съвсем естествено. Не бих се наела да твърдя, че общуваха помежду си като братя, но поне в трамваите и автобусите никой не правеше разлика. Причината за това била, че още не съм пресичала река Потомак, обясни ми Боб. Това щяло да стане след малко и тогава щяхме да се озовем във Вирджиния, най-северния

от южните щати. По този начин аз пресичах границата, където негрите преставаха да бъдат хора.

Това беше първият (но не и последен) път, където видях расовите предразсъдъци, приложени на практика. И когато автобусът премина Потомак, почувствах лек мраз в гръбнака си от неприязън и не можех вече да се радвам на пътуването така, както ми се щеше. Седях си, потънала в мисли и сигурно съм изглеждала толкова нещастна, че Боб реши да се намеси. Той ми каза, че дори да съм си наумила да разреши расовия проблем на Америка, едва ли е необходимо това да стане точно в автобуса. Съгласих се с него. Казах му, че ще посветя на тази цел някой друг следобед. После се опитах да се концентрирам върху други неща, върху Боб и хубавата зелена Вирджиния зад стъклата. Но не беше толкова лесно. На всяка следваща спирка в автобуса се качваха нови пътници. Накрая отделението на белите се напълни, докато при негрите останаха още няколко свободни места. И какво се случи тогава? Тогава в автобуса се качи един противен дебелак с пурпурно червено лице и неприятни малки свински очи. Беше ядосан, потен и изобщо изглеждаше ужасно. Усъмних се в най-висша степен в превъзходството на бялата раса, когато го видях. И тогава се оказа, че в автобуса няма свободно място за белия джентълмен. Поне не в отделението за бели. Той се поколеба няколко мига, гледайки с очевидна неприязън негрите. Накрая, с вид, сякаш трябва да влезе едва ли не в чумно огнище, той седна на свободното място до един много добре изглеждащ и добре облечен млад негър. Оказа се, че един бял може да седне при негрите, ако му харесва и другаде няма място. Един негър обаче при никакви обстоятелства не може да седне при белите, дори и да припадне от умора. О, небеса, казах си, небеса, как бих сритала един такъв бял боклук по пищялките, ако седнеше до мен и бях негър. Нали трябва да има ред дори и в несправедливостта.

И все пак, струва ми се, все пак аз сигурно щях да се откажа от ритника, ако бях негър в южните щати. Сигурно щях да си седя там също тъй, както го правеше младият негър до дебелака, с непроницаем израз на лицето, за да не издам по никакъв начин какво мисля.

Защото иначе господ да ми е на помощ!

Постепенно автобусът се напълни така, че целият коридор между седалките бе зает от правостоящи. И тогава се случи нещо изключително ободряващо, защото всеки път, когато някой от отделението на негрите най-отзад искаше да слезе на някоя спирка, всички бели, които стояха прави, трябваше да слязат, за да може той да стигне до изхода. Ха-ха! Предполагам, че негрите изпитваха дива радост при всеки такъв случай. Защото това сигурно беше единственият случай, при който бял човек е длъжен да направи място на негър.

След два часа автобусът имаше половинчасов престой в един малък град, за да се разтъпчат пътниците и да хапнат по сандвич на бара в чакалнята.

Тук с бедния белокос стар негър отново се случи произшествие. Над входа към тоалетните имаше табели: „White women“ — „White men“ — „Colored woman“ — „Colored men“^[1] (нищо чудно, че южните щати са бедни и ще си останат такива, щом трябва да слагат двойни табели над всяка тоалетна!). Дребният тъмнокож старец несъмнено беше наясно, че е „colored“, но явно умението му да чете стигаше дотук, защото без много да му мисли, той влезе в тоалетната за „colored women“. Толкова силни викове, смехове и дюдюкане, каквито избухнаха там, сигурно не е имало в Щатите от края на Гражданската война. Черната раса се смее там, където бялата раса би реагирала с крайно възмущение.

Най-сетне стигнахме Уилямсбърг, гордостта на Вирджиния. Хванати за ръка, ние с Боб се разходихме по прочутия булевард, който носеше името на дука на Глочестър, където фондацията „Рокфелер“ беше построила или пък реконструирала къщите във вида, в който са били през колониалната епоха, когато Уилямсбърг представлявал важен център. Днес градът е идилично място за поклонение за хиляди туристи, които искат да усетят магията на миналото, едно доста необичайно за Америка усещане.

О, и аз усетих магията на миналото, когато надникнах в ниските бели къщи и малките прелестни градини, но о, как се насладих малко по-късно на магията на съвременното в една таверна, с пълна чиния добре препечена вирджинска шунка пред мен и Боб до мен. Нямам нищо против Глочестърския херцог — той сигурно е изглеждал подходящо за дребните, изправени като бастуни, колониални госпожици от осемнадесети век. Но за Кати от двадесети век той при всички случаи не струва нищо в сравнение с нейния Боб.

Обаче автобусът не се отклони нито веднъж от пътя, нито веднъж! Макар че на връщане се подпали. Да, точно така. Някой си изпусна цигарата на седалката. Страшна паника. Автобусът — същинско огнено езеро. Първо да се спасят жените и децата! Боб проявява удивителна храброст и героизъм. Аз откривам край шосето пункт за първа помощ. Една жена поема последния си дъх в ръцете ми. Не, стоп, това не е Стайнбек! Както казах, някой си изпусна цигарата на седалката. Автобусът се изпълни с великолепен дим, така че се наложи да слезем, за да проветрят автобуса, при което Боб и аз

седнахме на един дънер и си заговорихме унило и сънено. Ах, автобусите кривват от правия път само в книгите!

Малко по-късно ние се носехме в тъмния автобус през тъмната Вирджиния и ни се доспиваше все повече и повече, а някъде в дъното на автобуса някой пееше приспивна песен. Сепвахме се от време на време, когато преминавахме по осветените улици на някой малък град и хвърляхме все по-равнодушен поглед към методистката църква, дрогерията на Джонс и бензиностанцията на Милтън и към малките къщи, в чиито градини светеха фенери. Това беше знак за замръкналите на път шофьори, че тук се дават стаи под наем. Видяхме, макар че очите ни почти се затваряха за сън, млади хора, които се тълпяха пред киното, а там светеше с неоновия си шрифт името на Бен Кросби^[2] и в машината за пуканки при входа подскачаше царевица. Но автобусът отминаваше бързо и скоро отново ни поглъщаше мракът, мракът и тишината, в която се чуваше само бръмченето на мотора и люлчината песен зад нас и главата ми потъваше все по-дълбоко в ръкава на Боб, който ухаеше толкова приятно на вирджински тютюн.

Но отклонения... не, автобусът така и не се отклони нито веднъж.

[1] Бели жени — бели мъже — цветнокожи жени — цветнокожи мъже (от англ.). — Бел.пр. ↑

[2] Бен Кросби — популярен американски актьор и певец. — Бел.пр. ↑

ДВАНАДЕСЕТА ГЛАВА

О, Вирджиния! Защо не съм била малка колониална госпожица от дните на твоето величие! Защо не съм се родила например през 1782 г. в някой от твоите бели дворци? Никой друг не би танцувал с по-голямо въодушевление по баловете рил и жига и менует, никой не би препускал с по-пламнали страни редом с ловците на лисици, никой не би флиртувал по-прелестно с широкоплещестите кавалери от южните щати, заклевам се!

А на около шестнадесет години щях да кажа „да“ на най-широкоплещестия от тълпата обожатели и той щеше да ме отведе като своя жена в собствената си плантация и щях да му родя едно след друго единадесет деца, за чиито магарешка кашлица и морбили ще се грижи една чудесна черна „мами“. Самата аз щях да се разхождам под магнолиите и розите в прелестната ми градина, а също щях да се спускам с мъжа си по кадифенозелената морава към кея ни на Потомак, за да посрещам скъпите гости, които са дошли с речния параход от Вашингтон или от съседните плантации. Ние щяхме да ги поведем към бялата къща, където ни очаква великолепен обяд. В хубавия ми източноиндийски порцелан върху хубавата ми маса „Чипъндейл“^[1] аз щях да сервирам най-отбрани ястия, приготвени в готварницата, разположена наблизко — пилета, вирджинска шунка и раци с меки черупки и ягодов сладолед. После щяхме да свирим на пианото и да четем от подвързаните с кожа томове на Шекспир в библиотеката, а в камините щеше да пращи уютно огънят и по стените да танцуват отблясъците от кристалните полилеи. После щяха да влязат всичките ни единадесет деца и да кажат добър вечер на гостите и щяхме да излезем всички в градината, докато се стъмни, и щяхме да слушаме тъжните гласове на негрите, които пеят в колибите на робите, за Бога и небето и за това колко е прекрасен животът — и колко тежък!

И понеже щях да бъда жена от южните щати, никога нямаше да си измъчвам главата с мисли за това, че нашето благосъстояние се дължи на робския труд на други хора. Но моите роби при всички

случаи щяха да бъдат щастливи роби, о, щях да им бъда като майка и цялата наша плантация щеше да бъде едно голямо семейство. Щяхме да отглеждаме нашия тютюн, нашата царевица и нашата пшеница и годините щяха да минават. Щях да побелея съвсем и навреме, преди да започне Гражданската война, да легна в гроба, доволна, че съм помогнала да се създаде най-хубавата култура, която е процъфтявала някога в Америка. Да, аз щях да съм мъртва, а моите рози и магнолии да повехнат. Но хората щяха да си спомнят за мен като за изискан и рядък аромат, като за изящна мелодия.

— Ох, защо не съм била малка колониална госпожица? — оплаках се аз на Боб. — Наистина колко жалко.

Той обаче отговори, че било страхотно хубаво, че съм се родила в едно и също столетие с него.

Този горчив копнеж по миналото се събуди у мен при гледката на Маунт Върнън, възхитителната резиденция на Джордж Вашингтон. Също така бих могла да живея и аз, в една също толкова хубава бяла къща над Потомак, и да имам също тъй хубава морава и също тъй прекрасна градина между засланиящите я чимширени храсти. Тук всичко си беше съвсем същото, каквото е било по времето на първия президент. Имах чувството, че вървя по свещена земя и с дълбоко преклонение откъснах теменужка от една буйна цветна леха — скъпи Джордж Вашингтон, горе на небето, прости ми, искам да я изсуша между страниците на дневника си и да я запазя за спомен.

После отново потеглихме за дома, Боб и аз, по зелените пролетни шосета, а в крайпътните гори цъфтеше дрянът. Когато отивал в града, Джордж Вашингтон обикновено пътувал по реката, защото по пътищата имало проблеми с индиански нападения.

Забележително е, че ние с Боб стигнахме Вашингтон, без да зърнем дори индианско перо — какви късметлии са някои хора! Слънцето огряваше кръглия мраморен купол на Капитолия, където по всяка вероятност членовете на Конгреса вземаха важни решения. Как можеха да се занимават с такива работи в това прекрасно време, когато парковете и градините на града бяха залети от черешови цветове.

Всъщност имах всички основания да бъда тъжна, защото това беше последният ни ден с Боб. И докато седях в колата по пътя към нашето малко предградие, усещах, че наистина изпитвам тъга. Натъжавах се все повече с всеки изминат километър — но не беше

само това. Не само дивата болка от раздялата ме раздираше, но и нещо много по-силно. Тези raci с меки черупки, които бях предложила на моите гости по време на излета си в осемнадесети век, със сигурност нещо не беше наред с тях.

— Кати — обади се Боб, — как смяташ, ще ти липсвам ли поне малко?

Усетих как по челото ми избива студена пот.

— Ще ми липсваш всяка минута — отвърнах с жален глас.

Дълбоко в себе си бях убедена, че ако Боб и цялото човечество в този миг загинат, това едва ли би ме трогнало. Щях само да се хвърля с въздишка на облекчение на някое легло, да лежа тихо и да се оставя на болката си съвсем сама.

— Знаеш ли, като си помисля колко хубаво си прекарахме ние двамата, ми става толкова тъжно на сърцето — продължи Боб.

Но внезапно той млъкна. Погледнах го. Не изглеждаше много щастлив, по-скоро много зелен. Да, беше зеленикав в лицето, както всъщност и аз. Но нали Боб не беше ял raci с меки черупки от осемнадесети век! От сладоледа трябва да беше, който си купихме на път за Маунт Върнън. Защо им е на тези американци да заобикалят с плътна верига сладоледени колички дори големите си национални паметници?

Зелени като жлъчка и всеки в своето легло прекарахме с Боб нашия последен следобед, от който очаквахме толкова много. Освен малкия черен Джими и майка му, в къщата нямаше никого. Леля имаше добра стара приятелка, омъжена във Вашингтон. Тя беше се пренесла при нея още преди два дни. За щастие, защото никога не съм вярвала в горещите капаци от тенджерата върху корема, които са специалното лечение на леля при хранителни отравяния.

Родителите на Боб, сестра му и брат му бяха в Балтимор при познати и щяха да се върнат едва вечерта. Но Джими беше отличен болногледач. Малките му, бързи черни шестгодишни крачета разнасяха послания между стаята на Боб и моята.

„Как се чувстваш?“ — пишеше ми Боб.

„Доста по-зелена от обикновено!“ — изскрибуцах аз моя отговор.

Добрата Бетси беше много мила с мен и ми изпрати голяма порция ананасов сладолед. Аз го гледах с отвращение, но очите на

Джими блестяха от мерак.

— Не ти ли се искаше да излапаш сладоледа, докато идваше насам? — подхванах го аз отдалече.

— Не, съвсем не — увери ме той възмутен, — само си близнах от него.

Когато в устата му изчезна и последната лъжица сладолед, той ми изтанцува нещо, за да изрази благодарността си. Приличаше на малко гъвкаво развилняло се африканско животинче. Целият се тресеше в ритъма и се гънеше така невероятно, че простенах в болничното си легло. Очите ми трябваше да се въртят в кръг, за да проследя танца му. Сигурно за мен щеше да бъде по-добре да спя, но малкият танцьор беше толкова очарователна гледка, че не можех да отместя поглед от него. Накрая така ми се зави свят, че Джими забеляза жалкото ми състояние и бе обзет от съжаление.

— Най-доброто, което можете да сторите, мис Кати — рече той загрижено, — е да вземете голяма лъжица рициново масло!

С жалостив вик аз се втурнах към банята.

— А какво е по-малко доброто нещо, миличък Джими? Да те пречукам, може би! — казах му после възмутена.

Но аз вече бях направила по-малко доброто нещо. Чувствах се значително по-бодра. Джими наистина беше моят благодетел.

Изпратих моя благодетел при Боб с ново послание.

„Ставай, мързеливецо, достатъчно си симулирал!“

А на Джими казах, че ако това не помогне, нека говори на Боб за рициново масло, а най-добре да му изтанцува нещо.

Вечерта, когато се върна семейството, имаше fare-well-party^[2] за Боб. И никога толкова много хора не бяха яли толкова малко от толкова много неща. Имаше великолепна вечеря, която майката на Боб сложи в трапезарията. Но ние с Боб бяхме неземно бледи и душевно извисени и се придържахме строго към света на духовното.

— Веднага се забелязва, че сте влюбени — заяви Фред. — Толкова сте влюбени, че съвсем сте пребледнели от това!

Странното беше, че и останалите членове на семейството имаха също тъй лош апетит. Те явно бяха спирали на всяка сергия за наденички и хамбургери между Балтимор и Вашингтон.

Фред седна в един ъгъл със своето ново списание, едно от онези серийни издания, които явно са любимото четиво на американската

младеж. Не би могло да се измисли по-ведро четиво! Доколкото можах да разбера, всичко се свеждаше до това, че хубави полуголи жени с пищни бюстове бяха измъчвани по всевъзможни начини от един приветлив джентълмен, който изглеждаше като кръстоска между Франкенщайн и Джак Изкормвача.

— Ти и твоите комикси! — рече надменно Памела на Фред.

— Ти и твоите сапунени сериали — отвърна ѝ презрително Фред.

Тогава бащата на Боб избухна и заяви, че се трепа с всички сили да даде education^[3] на своите деца, а единственото, от което те се интересували, били комиксите и сапунените сериали по тъпите радиостанции. Той закрачи развълнувано напред-назад из стаята и заяви, че след няколко поколения американците вече няма да могат да четат. Те ще висят пред своите радиоапарати и телевизори или ще зяпат тъпо някой комикс, чиито оскъдни текстове ще разчитат с мъка. Така каза огорченият баща, след което включи радиото, за да не пропусне репортажа от бейзболното първенство.

Мислех си за хубавите, подвързани с кожа томове в библиотеката в Маунт Върнън. Имало е време, когато в Америка са четели Шекспир. Но оттогава по Потомак е изтекла много вода. На следващия ден Боб се върна в Ню Йорк. А аз плаках безутешно четвърт час.

[1] Томас Чипъндейл (1718–1779) — английски мебелист, създател на нов стил мебели, наречени на негово име. — Бел.пр. ↑

[2] Прощално парти (от англ.). — Бел.пр. ↑

[3] Образование (от англ.). — Бел.пр. ↑

ТРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

— Не и докато съм жива — заяви леля, — не и докато съм жива! Това е последната ми дума!

Това заяви тя, когато за пръв път ѝ предложих да отидем до Ню Орлиънс. Не можеше да се откаже от добрия си стар навик да казва „не“ на всички мои предложения, а освен това беше прочела статия за нощния живот в Ню Орлиънс. Този нощен живот явно беше такъв, че леля присвиваше устни само като си помислеше за него.

— Не и докато съм жива! — заяви тя. — Това е последната ми дума.

Когато влакът напусна гарата на Вашингтон и Фред, Памела, бащата и майката на Боб се загубиха в далечината, нещо ме бодна в сърцето. Дали щях някога отново да ги видя в бялата им къща под люляковите храсти? Те всички бяха толкова мили с мен! Никога не бих ги забравила. Никога нямаше да забравя люляковото ухание от последната вечер, когато Боб си беше у дома, нито пък сладкия малък присмехулник, който пееше всяка сутрин в градината, нито прекрасната закуска в ъгъла за хранене в кухнята. Да, тази закуска определено щях да запомня завинаги. Докато останалата къща спеше, Фред, Памела и аз домакинствахме необезпокоявани в кухнята. Фред забърка тесто и изпече вафли на електрическата скара за вафли (посочете ми някой шведски хлапак, който преди да тръгне за училище пече вафли), а Памела направи кафе и пресен портокалов сок. Всичко се извършваше с американска скорост. Те толкова бяха свикнали да се обслужват сами, изобщо не ставаше дума за това, мама да става толкова рано.

— Мъж, който не може сам да си приготви закуска, не струва много — заяви Фред с мутирация си глас и сервира нова порция вафли на масата, апетитно наредена от Памела. Слънчевата светлина струеше през кухненския прозорец. Беше толкова уютно да седиш тук, да пиеш кафето си и да гледаш как мистър Джонс от съседната къща изкарва колата си на заден ход от гаража, докато кучето му подскача наоколо с

лай, а жена му посяга към лехата с теменужки и му подава една за ревера на самото, преди той да потегли за офиса си в града.

Никога няма да забравя с каква трогателна готовност майката на Боб ме развеждаше с колата си и ми показваше забележителностите на Вашингтон: Капитолия, Конгресната библиотека, Белия дом и много други. Тя не пропусна нищо и ако можеше да ми сервира на табла президента, щеше да го направи. От време на време се чудех кога изобщо успява да се грижи за домакинството. Чистачката идваше само веднъж седмично. Иначе цялата тежест на домакинската работа лежеше на нейните плещи, но не бях виждала дотогава тази тежест да се носи толкова леко и всичко да върви като добре смазана машина. Целият ден ние бяхме на път с колата, а малко преди часа за вечеря влизахме в някой от големите магазини на самообслужване, които толкова ми харесваха. Беше забавно да виждаш такива количества първокласни хранителни продукти, събрани на едно място. Обичах да вървя между планините от зеленчуци и плодове и щандовете със сочно месо или пък консерви, хляб и деликатеси. Беше истинско пиршество за очите и прелестно занимание да си вземеш от тук връзка аспержи, оттам няколко круши и един-два хубави котлета в целофанен плик и така нататък, докато малката ни количка се препълнеше. След това разстилахме всичко пред една хубава млада дама, която седеше до нещо като въртяща се врата и там набързо плащахме. И не знам как майката на Боб успяваше да се справи, но не повече от половин час покъсно цялото семейство седеше около празнично подредената трапеза и похапваше отличното, добре приготвено ястие. След това всички помагаха при раздигането на масата и зареждането на миялната машина, а после майката на Боб сядаше зад пианото и ни пееше американски народни песни, сякаш никога преди това не се е занимавала с нещо толкова тривиално като домакинска работа.

Но всичко това сега беше зад нас. Седяхме с леля във влака на път за дълбокия Юг. А леля, която така се запъна, когато ѝ предложих да тръгнем на юг, сега, както изглежда, беше в блестящо настроение. Тя потропваше с ботите по пода и пееше нещо, което според нея беше „Снежният Север е нашето отечество“... Вероятно, за да остави някакъв спомен за Швеция в „дълбокия Юг“!

Разглеждах я изпитателно.

— Ти не ставаш всеки ден с песен на уста — рекох предпазливо.
— Наистина ли си добре?

— По-добре от всякога — заяви леля. — Отдавна не съм била в толкова добро настроение.

— Но как така? — попитах аз. — Как така, за бога?

Направо беше плашещо да я видиш толкова бодра. Толкова бях объркана, сякаш внезапно раздразнена гърмяща змия е поискала да ѝ почеша гърба.

Не след дълго открих причината за нейното ведро настроение. Тя се радваше, че сме се измъкнали от Вашингтон и семейството на Боб, но най-вече беше облекчена, че сме далеч от Боб. Беше изпитвала смъртен страх, че аз наистина ще се привържа към Боб — ето къде я беше стягала обувката! Сега явно считаше, че е дошло време да свири отбой и затова потропваше така въодушевено с токове.

— Каквото и да правиш, Кати — пропя тя, — никога не се омъжвай в Америка, това ще ти донесе само неприятности. Този Боб...

Тя изсумтя наскреж изречението и млъкна.

О, ако зависеше от леля, аз не бих се омъжила никога, нито в Америка, нито в някой друг край на земята. Щях сега и завинаги да си остана малкото златно момиче на леля.

В този миг обаче аз бях дотолкова обзета от новото преживяване — да пътувам през Америка с влак — че не ми се мислеше за сватбените камбани, дали, как, къде и кога те ще забият за мен.

„Пулман“ — тази дума с магично звучене знаем от забавачката. И ето че сега ние с леля седяхме в един такъв вагон „Пулман“, който щеше да ни бъде дом повече от двадесет и четири часа. Тъмнокож, приличащ на чичо Том стюард се въртеше наоколо като добър домашен дух и бдеше за удобствата на пътниците. Достатъчно беше да натиснеш едно копче и той дотичваше в същия миг, готов да направи всичко, което пожелаеш, да ти помогне да си свалиш багажа, да ти донесе вестници или бутилка бира, да убие някоя леля и изобщо да изпълни каквито и желания да имаш. (За благодарност в края на пътуването той получаваше един долар — поне когато ставаше дума за толкова дълго пътуване.)

— Йо-хо-хо! — провикнах се очарована към леля, защото започна да ме обзема очарованието на пътуването. И двете бяхме толкова леки, че подскачахме на широките седалки, докато се носехме

с шеметна скорост — само не ме питайте каква, защото не разбирам от тези неща. От време на време издавахме едно особено бучене, което всеки познава от американските филми. (Е, всъщност не ние, а влакът!) О, това звучеше много мелодично, съвсем различно от веселото изсвирване, с което шведските влакове известяват пристигането си.

Нашият пулманов вагон се казваше „Едгар Алън По“. В Америка не само влакът си има име, но и отделните вагони. Много хубав обичай е да се кръщава влакът. Трябва да се признае, че звучи много по-авантюристично да се возиш на „Чатануга Чу Чу“ или на „Морнинг Хиауача“, вместо с влак номер 17 или 56!

„Едгар Алън По“, както казах, беше името на нашия вагон, което трябваше да запомним, преди да тръгнем на кратък излет до вагон-ресторанта за късния обяд.

Едва бяхме седнали на една маса, когато дотича келнерът негър и ми подаде хартия и молив.

„Ах, искате автограф, но да, с удоволствие“, щях да кажа за малко, когато ми хрумна, че едва ли му е необходим. Погледнах объркано към съседите ни по маса и видях, че те също пишат нещо на лист хартия. Не, очевидно не ставаше дума за автографи. Трябваше само да запишем какво искаме да обядваме.

Срещу нас седяха една наистина очарователна възрастна дама и един наистина... е, не точно очарователен, но много мил млад човек с меки кафяви очи. Очевидно майка и син. Както обикновено става в Америка, скоро ние поведохме разговор. И леля застина като сърна при първия полъх на приближаващата опасност, когато младият мъж с любезна усмивка каза с провлачения диалект на южните щати:

— О, да не си мислите, че съм виждал някога шведско момиче.

Останах с впечатление, че според леля той и по-нататък чудесно би могъл да мине и без шведски момичета. Но двамата мили хора живееха в Ню Орлиънс и аз си помислих, че няма да е зле да имаме някакви познати там. Така че си сложих физиономията на „победител във всякакви ситуации“.

Леля ми напротив, ставаше все по-мрачна и злъчна и веднага щом се откри възможност, ме повлече към „Едгар Алън По“.

Но с „Едгар Алън По“ се беше случила чудна промяна, така че едва ли бихме го познали, ако на вратата не стоеше името му. Нашият

любезен стюард беше подготвил леглата за спане, докато ние се хранехме. И ето, отдаде ми се най-сетне възможност да видя един такъв странен спален вагон с дълъг, тесен коридор между два реда спални кабинни зад зелени завеси, каквито често виждаме по филмите. Там, където бяхме седели с леля, сега имаше две доста просторни койки, една над друга. Леля пъхна глава от любопитство в друга спална кабина, в която някакъв дебел мъж тъкмо се опитваше да си разкопчее тирантите, но той запротестира толкова бурно, че леля се дръпна стреснато назад и бързо се вмъкна в собствената си кабина. Аз пък се изкатерих на горното легло и едва не си счупих ключицата при опитите да съблека новата си американска блуза, която се закопчаваше на гърба. Местата за спане наистина бяха широки, но беше доста трудно да се събличаш, седнал в леглото си.

Долу при леля се чуваше особен шум и аз си казах: „Аха, корсетът! Няма да се справи с него, не и докато е жива!“. Дръпнах настрана завесата и погледнах надолу. Но не, тя не се бореше с корсета си. Просто правеше обичайната си вечерна гимнастика. Съмнявам се, че ще я пропусне дори в деня на Страшния съд. В момента тя усърдно се опитваше да преметне крак зад тила си. Най-сетне успя. Практическата полза от подобно положение ми се видя твърде съмнителна, но поне беше много живописно.

— Лека нощ, леличко — пожелах ѝ аз. — И не се изненадвай, ако тази нощ сънуваш някой странен кошмар. Не забравяй, че си в ръцете на Едгар Алън По!

ЧЕТИРИНАДЕСЕТА ГЛАВА

Да, ето това беше Югът. Всеки път, щом погледнех през прозореца на влака, виждах червената земя на Юга. И тези неугледни сиви съборетини, в които живееха негрите, и те бяха Югът. Не беше възможно нито за миг да възникне съмнение къде живеят негри и къде бели, това се виждаше от стотици метри разстояние. Всяко дете би могло да направи разликата.

За какво ли си мислиш ти, стара, изморена негърко, докато седиш на люлеещия се стол на своята веранда? Зърнах те за миг, докато влакът профуча край къщичката ти, никога няма да науча как успяваш да живееш в такава безгранична бедност. Но образът ти завинаги е запечатан в паметта ми. Така, както седеше там, втрещена тъжно в падащия мрак, ти беше за мен въплъщение на цялата си бедна, измъчена раса. Видях толкова много от вас седнали на подобни бедни веранди. За няколко бързи секунди зърнах вашите тъмни лица в светлината на огъня, пламтящ в огнището на бараката, която ви е дом. Но децата танцуваха навън толкова весело, сякаш това е най-добрият от всички светове. Влакът отминава толкова бързо и аз никога няма да науча дали ти наистина си толкова тъжна, колкото изглеждаш, моя приятелко в люлеещия се стол.

Беше тъмна нощ, когато пристигнахме в Ню Орлиънс. Тъмна, топла нощ. Какво чудесно чувство, да се озовеш внезапно сред топлината на Юга!

— Тук ще падне яко потене! — заяви леля.

Джон Хамънд, младият човек с кафявите меки очи, ни повика такси. Ние с него си говорихме през целия ден, докато влака премина Джорджия, Алабама и Мисисипи, докато леля и госпожа Хамънд разменяха рецепти за сладкиши. Сега, в мига на раздялата, той се осведоми много учтиво дали би могъл да ни позвъни на следващия ден в хотела и да ни покаже града.

— О, да, непременно се обадете — рекох припряно, докато леля отвори уста като риба на сухо.

Цялото й презрение се изля върху мен, докато пътувахме по блестящата от светлина Канал стрийт.

— Първо Боб — изпуфтя тя, — сега пък този! Как да разбирам всичко това?

Не се стърпях да я подразня.

— Нонстоп сломяване на сърца, от Ню Йорк на север до Ню Орлиънс на юг! Ето така трябва да го разбираш. Когато човек е роден да разбива мъжките сърца, той няма друг избор.

Тя продължи да мърмори дори в леглото на хотелската ни стая:

— Беди, само беди могат да произлязат от това!

Исках най-напред да видя Мисисипи. Рано на следващата сутрин взех леля под ръка и потеглихме право към реката.

В реките има нещо хипнотично. Достатъчно е само да се назове името на една река, и в нас веднага оживяват толкова образи и представи. Например Волга! Звучи толкова меланхолично. Свещената руска река през деветнадесети век, Русия на Горки и Достоевски. Меланхолните песни на волжките моряци в студените есенни вечери. Волга за мен е река на страданието. Но Дунав! Пролет във Виена преди Първата световна война. Император Франц Йозеф. Офицерски униформи, любов, тюлени рокли, виенски валсове. А Нил, най-древната от реките! Фараонът на своя трон с извития си жезъл и бича. Тива със стоте врати, задъхваща се в пустинната жар. Бели ибиси в залеза на слънцето. И Мисисипи! Мисисипи нощем и Хъкълбери Фин на неговия сал. Малки американски селища. Плаващият театър идва. Дини. Магнолии. Меланхолни негърски гласове.

Не, реките не могат да се сравняват с нищо друго. И ето я пред очите ми Мисисипи, величествена, с мътни, сиво-жълти, морно течащи води. Не се виждаше обаче дрипав Хък с разнищени панталони и лула в устата.

— Каква е тази рекичка? — попита леля ми, която не беше претоварена със знания като мен. И да мъкнеш такъв човек със себе си през Атлантика! Напълно достатъчно щеше да й бъде да й покажа канала Гьота.

— Разрешете да ви представя — рекох тържествено. — Реката на всички реки Мисисипи, а това е моята леля от Швеция! Такава, каквато си е.

Беше топло. След като се взира известно време в Мисисипи без особено въодушевление и установи, че всички реки си приличат, леля настоя веднага да бъде върната в хотелската стая, където на тавана беше монтиран вентилатор. Ако трябва да бъдем точни, този вентилатор беше всичко, което леля видя от Ню Орлиънс.

Но затова пък аз гледах и за нея. Водена от Джон Хамънд, аз се спуснах право във Вю Каре, прочутия квартал, из чиито ъгли все още витае френското минало на Ню Орлиънс^[1].

— Тук винаги ли е толкова горещо? — попитах моя придружител, докато се промъквахме по сенчестата страна на Роял стрийт.

Той ми се засмя като на невинно дете.

— Вие това жегата ли го наричате?

— Да — отвърнах, — не забравяйте, че идвам от страна, където краката ни мръзнат чак до разгара на лятото.

Тогава той ми разказа какво всъщност е горещина. Адска, вездесъща горещина, която лежи неподвижно над града, от края на май чак до октомври и оставя жителите като купчина изцедени лимони.

— Днес е прекрасно хладен ден — завърши той.

— Е, тогава значи аз съм късметлийка — отвърнах, като си мислех, че едва ли ще имам нещо против, ако на него му хрумне да наеме кола.

В Ню Орлиънс имало невероятна атмосфера, така ми бяха казали. Явно голяма част от тази атмосфера се намираше между старите къщи тук, във Вю Каре. Томове са изписани за тази част на града, която никак не прилича на обичайната уредена Америка. Тук се стичат тълпи писатели и всякакъв друг народ, за да черпят вдъхновение от живописната обстановка. Уютните малки ресторанти все още се придържат към френската кухня и изобщо към френските обичаи. Пълно е с барове и нощни клубове и игрални зали, в които се вихри прословутият нощен живот на Ню Орлиънс.

О, и аз се почувствах вдъхновена. Тук-там се откриваха тъмни входи към вътрешни дворове, наречени „патио“, изпълнени с цветя, олеандри и акации. В едно такова „патио“ открихме фонтан на

желанията. Тук срещу скромна сума човек можеше да си пожелае точно това, което иска да има, представете си само! Хвърлих игриво три шведски монети по едно йоре в бистрата вода на фонтана, но ми се стори недостатъчно, така че след известна вътрешна борба жертвах пет цента в звъняща твърда валута и си пожелах да... Не, това няма да ви кажа!

Изследвах всяко ъгълче, изкачих всички малки вити стълби и спрях пред всички витрини, докато Джон, макар че беше „прекрасен хладен ден“, видимо се изтощи. Ако не беше толкова изискан и възпитан, то той сигурно би извикал като оня лейтенант, който вървял към църковния олтар с младата си невеста: „По дяволите, Амалия, върви в крак!“.

— Ще вечеряме при Антоан — рече вместо това Джон, за да прекъсне жаждата ми да видя всичко.

— Добра идея — отвърнах, тъй като бях чувала много за този прословут стар ресторант.

Същата добра идея обаче явно бе хрумнала на половината население на Ню Орлиънс, тъй че трябваше да се наредим на опашка на улицата пред ресторанта. „Антоан. 1840“ пишеше на табелата над входа към рая. Едва ли има много ресторанти в Щатите, които имат толкова древна история. Опашката беше много забавна и всички бъбреха, за да убият времето. Аз обаче бях гладна и уморена. Накрая заявих, че имам в краката такова усещане, сякаш чакаме тук от 1840 година, и тогава най-сетне получихме маса и погълнахме дузина „стриди а ла Рокфелер“, специалитета на заведението.

В Америка не е обичайно, както в Швеция, хората да остават в същия локал, в който са вечеряли, докато келнерите започнат да подреждат столовете върху масите. В Америка всички ресторанти се затварят около девет часа. Ако не сте се наситили на вечерта, трябва да се преместите в баровете и нощните клубове.

Ние с Джон обаче решихме друго. Понесохме се с огромния панорамен параход по Мисисипи и танцувахме на палубата, докато корабът се плъзгаше бавно срещу течението на реката. Край дългите цели мили кейове се виждаха тъмните очертания на товарни кораби от

всички краища на земята. Нощта беше топла. Небето беше пълно със звезди. Но по-блестящи бяха светлините на града, по-блестяща и сияйна беше светлината на Ню Орлиънс.

[\[1\]](#) Град Ню Орлиънс е основан от френски заселници през 1718 г., в САЩ е от 1803 година. — Бел.пр. [↑](#)

ПЕТНАДЕСЕТА ГЛАВА

— We don't want to mix whit them people. — Не искаме да се мешаваме с онези хора.

Не можах да изтръгна нищо повече от това странно обяснение от шофьора на такси, когото попитах за отношението му към негрите. Ах, да, освен това той каза, че добрият негър е този негър, който лежи на метър и половина под земята.

Но тогава вече аз бях слязла от файтона и плащах.

Бедните „онези хора“, казах си! Беше доста зловещо да гледаш как белите и цветнокожите в един същ град живеят едни до други и при все това така строго разделени, сякаш между тях има невидима стена.

— Имам такова усещане, че в мен узрява нова Хариет Бичър Стоу — рекох предупредително на Джон Хамънд, докато обядвахме в един от малките, приветливи ресторанти във Вю Каре, където масите в патиото бяха наредени под открито небе.

Джон гребеше с лъжицата си от своя коктейл с раци и не отвръщаше нищо.

— Имам страхотното желание да развея знамето на бунта — продължавах аз. — Отвратително е да се гледа как вие тук в Южните щати се отнасяте с цветнокожите.

И тогава Джон ми изнесе дълга лекция. Той каза, че никой, който не е роден на юг, не би могъл да прецени справедливо негърския проблем. Несъмнено имало цял куп изискани и образовани негри, но голямата маса не можела да бъде оставена без надзор, бялата раса трябвало да запази господството си.

— С линчове и други издевателства — вметнах аз.

Джон обаче го пропусна край ушите си.

— Представи си, ако обичаш, един щат като Мисисипи например — започна той, — където има толкова негри, колкото и бели, а в близко бъдеще вероятно повече негри, отколкото бели. Представи си една плантация, където живеят петима или шестима бели хора, заобиколени

от няколко стотици негри. Как според теб биха се стекли нещата, ако на негрите не им беше безусловно ясна неприкосновеността на белите?

— Глупости — отговорих аз. — Това ли е причината, поради която дори не би подал ръка на някой негър? Смяташ ли, че това би довело до въстание в някоя плантация по Мисисипи?

Джон се огледа загрижено. Той явно се боеше, че някой от съседните маси би могъл да чуе моите подстрекателски изявления. После той заговори за Реконструкцията (рано или късно всички южняци започват да говорят за това). Реконструкцията — това бил периодът, който последвал Гражданската война. Самата война може да бъде забравена. Но докато свят светува, южните щати ще помнят онова, което е дошло след нея, Реконструкцията, времето, когато армията на Северните щати окупира южните щати, освободила негрите и им дала важни постове в държавния живот и последиците били ужасни нападения от страна на негрите.

Казах на Джон, че той сигурно има приказно добра памет, щом си спомня неща, които са се случили през втората половина на деветнадесети век. И тогава стана ясно, че прапрадядо му е казал, че дните на Реконструкцията не бива да се забравят. Следващите поколения само повтаряли думите му.

Не, крайно необходимо е, твърдеше Джон, негрите поне още един век да бъдат държани в подчинение, докато станат по-образовани. Аз възразих, че в такъв случай би било удачно да се вложат повече пари в тяхното образование и прибавих, че според мен не е опасно за живота, ако междувременно към тях се проявява обичайната човечност и любезност.

Сега вече Джон бе обзет от паника, че някой от околните ще чуе какъв Nigger lover^[1] съм аз. Това е най-лошото прозвище, което можеш да си спечелиш на юг. Но аз продължих да го разпитвам какво бива и какво не бива да се прави ако си бял в Южните щати. Дали някога е подавал ръка на негър? Никога. Дали би могъл да си представи да обядва заедно с негър? Никога през живота си — впрочем нямало нито един ресторант за бели, в който биха обслужили негър. Дали би могъл да си представи да посети негър в жилището му?

Той дори не отговори на последния ми въпрос, само простена. Аз реших да го освободя от компанията на такава опасна анархистка. Казах, че имам нужда да размисля на спокойствие и седнах на една

пейка в градината на площад „Джаксън“. Опитах да си представя какво ли щеше да бъде, ако бях негърско момиче тук, в Луизиана, а не Кати от Стокхолм. Да, какво ли щеше да бъде наистина? Първо, не бих могла да остана нито миг повече на тази пейка, тук можеха да седат само бели. Сигурно щеше да ми бъде интересно да вляза в близкия музей. Там висяха камшици и вериги, с които белите бяха измъчвали моите предци. Там имаше и една голяма маса, която използвали някога при търговете на роби. На тази маса били излагани моите предци, за да могат купувачите да ги разгледат на спокойствие. Още можех да видя следите, които бяха оставили петите им в дървото. Бих могла да видя всичко това, ако ми беше позволено да вляза там, но не беше.

Ако исках да взема трамвай, за да отида някъде другаде, аз можех да го направя, наистина. Но не можех да седна където поискам. Трябваше да се съобразявам с табелата „За цветнокожи“. Ако ожаднея и на улицата има чешмичка, аз не бих могла да утоля жаждата си там, това могат само белите, понеже тяхната жажда е по-благородна от моята. Ако искам да си купя нещо, бих могла да отида в някой магазин и да го направя, о, да, понеже белите са открили, че моите пари не са по-различни от техните. Естествено, мен нямаше да ме обслужват така, както биха ме обслужвали, ако бях бяла. Няма да се обръщат към мен с „мис“. Може да съм завършила гимназия и колеж, понеже по забележителна случайност такива има и за мен и подобните ми, но при все това никога не бих могла да си намеря работа, в която да приложим знанията си. Ще трябва да се задоволя с обикновена служба като камериерка в хотел, домашна помощница или нещо подобно. Работата ми няма да е платена така, както ако бях бяла.

Когато мия съдовете, не бива да смесвам моите прибори с тези на белите господа. Не бих могла да гледам някои от прочутите футболни мачове тук в Ню Орлиънс. Не бих могла да пътувам по Мисисипи с панорамния параход, както правех, когато бях Кати от Стокхолм. Не бих могла да седна в някой от уютните ресторанти на Вю Каре. Не мога да правя това и онова, все едно колко пари имам. Няма значение дори и ако три четвърти от кръвта ми са от изключителния бял вид. Дори и да имам съвсем мъничко негърска кръв в жилите, аз съм и оставам негър и попадам под табуто, което си е измислила бялата раса, за да държи изкъсо моята раса, защото „ако подадеш на един негър малкия си пръст, той захапва цялата ти ръка“ и „помни

Реконструкцията“, и „никой, който не е роден на юг, не може да разбере“ — какво да разбере? — ах, да, че негрите всъщност са стадо диви животни, които наскоро са избягали от джунглата. Такава е горчивата действителност за мен, бедното негърско момиче от Луизиана. И единствената утеха, която мога да намеря, е, че има и много по-лоши щати. Има един щат, наречен Мисисипи, той е най-лошият, и аз трябва да съм щастлива, че не съм родена там. Там е бил роден Ричард Райт, който е написал „Черното момче“.

С въздишка на облекчение, че все пак съм си Кати от Стокхолм, станах от пейката и потеглих към хотела, за да видя дали леля е още жива. Очевидно беше. Бе оставила малка бележка, на която пишеше, че е излязла с госпожа Хамънд и да не съм посмяла и тази вечер да се прибирам твърде късно. Влезе нашата сладка черна камериерка, Рози, с бадемовите очи. От много дни се опитвах да установя контакт с някого, който би могъл да ми каже как самите негри гледат на своето положение. Но за една бяла жена не е лесно да завърже разговор с цветнокожа — в страна, където белите практически никога не говорят с тези „твари“.

Не мога да си представя какво ли би се случило, ако отида при някого на улицата и помоля за разговор. Сега обаче Рози идваше сама при мен. Тя много се изненада от въпросите ми. Накрая обаче езикът ѝ се развърза. Не вярвала, че добрият Бог е имал такова намерение, така каза тя.

— Белите ни смятат за животни. I just wonder why — чудя се защо — продължи тя, а хубавите ѝ очи гледаха тъжно някъде встрани. — I just wonder why — повтори тя няколко пъти, сякаш беше съвсем невъзможно да се разбере и сякаш наистина искаше някакво обяснение.

— Има ли много цветнокожи във вашата страна? — попита тя плахо накрая. Това прозвуча така неописуемо смирено, сякаш питаше дали и ние имаме такива, които можем да тъпчем при сгода.

После ми разказа за своите деца, прелестните си деца. Най-малката, Оливия, била quite a lady, същинска изискана дама, така твърдеше тя. Тогава попитах смело дали не бих могла да отида у тях и да видя прекрасната Оливия. Дори да ѝ бях предложила диамантите от шведската корона, не бих могла да я объркам повече. Да я объркам и очаровам. Но това беше може би по-лошо от всичко друго, че

желанието на една бяла да падне дотам, че да посети нейното жилище, предизвикваше такова въодушевление.

Ала какво уникално събитие е това, разбрах едва когато няколко часа по-късно се озовах в квартала, в който живееше Роза. Цялото население беше на крак. Къдрави дечица заобиколиха моето такси и ми посочиха къщата на Роза. Явно слухът за предстоящото ми пристигане се беше разпространил надалеко. Шофьорът имаше такава физиономия, сякаш е погълнал нещо гадно и ме попита няколко пъти дали да ме чака отвън. Но не се налагаше.

Малка стая и кухня, това имаше Роза. Там живееше тя с мъжа си и четири деца и братовчедката на Роза и невръстната дъщеря на братовчедката на Роза. В помещението не влизаше дневна светлина, ако не отвореха вратата към улицата. Беше жалък заместител на човешко жилище, ето това беше. Четирите деца се втрениха в мен сякаш съм архангел Гавраил, слязъл от небесния си трон. На пода имаше локва. Малката, същата, която беше quite a lady, явно беше направила бебя. Но това се случваше и в най-добрите семейства. В стаята имаше един стол. На него седях аз. Другите седяха по леглата. Роза говореше.

— В Мисисипи е много по-зле, отколкото тук в Луизиана — нареждаше тя. — В Мисисипи се случват ужасни неща. Там нощем изчезват негри. И никога повече не ги виждат. Разбира се, ако не ги открият обесени на някое дърво.

Дали съм чула тази песен, попита Роза и я изпя на мен и децата, които стояха там като вдървени и сезираха в мен:

*Southern trees bear a strange fruit.
Blood on the leaves and blood at the root.
Black bodies swinging in the Southern breeze,
Strange fruit hanging from the poplar trees.*^[2]

Вървах пеша към хотела, докато можех. Минах през най-мизерните негрски квартали, докато ми се израниха краката. Болеше. Но сърцето ме болеше повече. И по някакъв начин смятах, че е справедливо да ме болят краката. Вървах, вървах и мърморех страшни проклетия под нос. Страшни проклетия към собствената ми раса.

Накрая повиках такси. Шофьорът беше същият, който твърдеше, че добър негър е този негър, който лежи на метър и половина под земята. Слязох отново и закуцуках към хотела. Там събух обувките си и задухах по разранените места. Това беше единственото нещо, което ми достави удоволствие този ден.

[1] Негролюбец (от англ.). — Бел.пр. ↑

[2] Странни плодове висят по дърветата на Юга.

Кръв по листата и кръв по корените.

Черни тела люлее южният вятър,

странни плодове висят по тополите (от англ.). — Бел.пр. ↑

ШЕСТНАДЕСЕТА ГЛАВА

— Никога не се жени в Америка — зарече ме леля за кой ли път, — това ще ти донесе само беди. Този Джон... — и тя енергично затвори капака на куфара.

Според леля щом видя същество от мъжки пол, мозъкът ми съвсем автоматично започва да изработва план как да го завлека пред олтара, без той да забележи това. Затова си замълчах. Нямах сили да й обяснявам, че Джон беше много надежден придружител при моите нощни лутания из тъмните квартали на Ню Орлиънс и че беше изключително приятно да пием с него кафе и да хапваме кифлички на някой щанд на френския пазар в три сутринта. Но да отивам с него пред олтара, о, за това той не беше никак подходящ, и вероятно самият той би бягал, докато предаде богу дух, ако му споделях някакви планове в тази посока.

— До гуша ми дойде впрочем от този креолски град — продължи леля. — Креоли и все креоли! Да се махаме оттук!

Погледнах я замислено. Казват, че ако останеш по-дълго в Ню Орлиънс рано или късно се „креолизираш“. Смятам, че това едва ли би могло да се случи с леля. Ако трябваше до края на живота си да стои тихо като мишчица в сърцето на Вю Каре, и в последния си ден тя щеше да си бъде същата.

Всички хубави неща в Ню Орлиънс са креолски. Хубаво беше да имаш в жилите си креолска кръв (това в никакъв случай не означава някакъв вид раса с негърски примеси, а че произхождаш от старите френски и испански семейства, които са били първите колонизатори на Ню Орлиънс). Креолската кухня също е на особена почит. Всички френски ресторанти във Вю Каре хвалят пилето по креолски и зеленчуците по креолски и стари креолски рецепти за риба. Креолските ястия са изключително изискани. Е, да, изискани, но и твърде подправени.

На леля вече целият град й се струваше твърде подправен и тя копнееше за по-северни местности.

— Да отидем в Минесота — предложих аз. — Това всъщност е шведска колония. Във всяка кръчма можеш да чуеш родния език. Всички мъже в правителството имат шведска кръв в жилите си.

— Освен това имам леля близо до Минеаполис — заяви леля.

— Юпи! — изкрещях триумфално. — Това решава всичко. Напред към Минеаполис.

Ясно ми беше наистина, че пазарът на лели в близко бъдеще ще бъде преситен, я как неочаквано се появи още една. Но от друга страна имаше някаква справедливост в това леля да открие разликата между това да си леля и да имаш леля.

Джон ни закара до летището.

— Никога няма да те забравя — рече ми той и ме погледна предано с кафявите си очи.

Хайде, хайде, мислех си аз, да се надяваме, че няма да ме забравиш преди нашият самолет да е преминал границата на Луизиана.

След като прекосихме Атлантика със самолет, леля вече беше толкова обръгнала, че май беше само въпрос на време самата тя да седне в пилотската кабина и да вземе да прави лупинги с него.

Прелетяхме над величествената долина на Мисисипи с междинни кацания тук и там. Забързани бизнесмени се качваха с папка под мишница в един град, а след час слизаха в следващия. Реших, че просто отиват на работа. Ученичка си учеше урока. Дали щеше да успее да приключи с втората пуническа война, преди самолетът да се е приземил.

Но имаше и истински пътници на далечни разстояния като леля, мен и мисис Мортън. Мисис Мортън идваше от Куба и пътуваше за Канада. Но всъщност живееше в Калифорния, а смяташе после да си направи малка почивка на Хаваите. Беше много разговорлива. Не спря да бърбри от Тулса до Омаха и дори ми показва писмо от малкото си куче. Да, да, от малкото си куче. „Скъпа госпожо, аз съм добре. Играя всеки ден с другите деца в ранчото. Имам си много хубав каубойски костюм. Надявам се, че пътуването ти е приятно. Целувки от Скоти!“

Помолих мисис Мортън за обяснение. Нима никога не съм чувала за Dude-Ranch, попита мисис Мортън. О, да знаех, че Dude-Ranch е място, където предприемчивите американци се събират, за да облекат каубойско облекло, да разглеждат коне и изобщо да се правят на каубои и каубойки. Ами да, Скоти се намирал на Дъд-ранчо за

кучета, ето колко просто било обяснението. Отлично място, където кучетата си прекарват добре, докато госпожите и господиновците им са на път. Скоти си имал собствена малка койка в собствена малка клетка със собствено малко дърво, край което да може да вдига крак. И както вече стана ясно, той си имал каубойски костюм и играел и се забавлявал с другите. А от време на време пишел на госпожата си писмо. О, Зевсе, ти ли си дал на това племе такива щурави глави, оптимистичен дух и богата фантазия — все се питам защо американците имат тази склонност да прекаляват във всичко.

Ако си бях въобразила, че ще се спъна в някой швед веднага щом слезем от самолета в Минеаполис, то заблудата ми беше пълна. Ние с леля се разхождахме цял ден из града с уши като стетоскопи, за да уловим на някой уличен ъгъл автентична шведска реч. Но напразно! Беше неделя и отидохме в хубавия парк,

*where the falls of Minnehaha
flash and gleam among the oak trees,
laugh and leap into the valley^[1],*

както пее Лонгфелоу. Но трябва да кажа, че водопадите на Минехаха бяха загубили голяма част от блясъка си, откак младият Хиауача е пренесъл Минехаха със силните си индиански ръце през бушуващата река. Беше останал един съвсем скромнен малък водопад, който изобщо не бълбукаше, а по-скоро капеше в долината като тъжни сълзи. В парка около нас Минеаполис отбелязваше неделата с пикник на открито. Но и тук никаква шведска реч. Видях едър розов стар господин със северен вид, който се подхлъзна на една бананова обелка и се сгромоляса на земята с всичките си сто кила. Казах си: сега или никога. Няма как да не чуя сега няколко любезни шведски думи, които са тъй мили на сърцето на патриота. Но не. Той се надигна съвсем тихо. Този човек нямаше нито капка шведска кръв в жилите си, готова съм да се обзаложа за това.

И все пак в Минеаполис срещнахме един стар познат. Реката на всички реки Мисисипи, която тук, близо до изворите си, беше по-дива

и необуздана, отколкото в Ню Орлиънс.

Лелята на леля живееше в старчески дом на няколко километра от Минеаполис. На следващия ден отидохме там с автобус. Тъкмо преди тръгването на автобуса вътре се качи млад мъж в работно облекло. Не бях виждала нещо по-русо, по-синеоко и по-пияно до този момент. Говореше много завален шведски — сигурно само под въздействието на алкохола се сецаше за езика на родителите си. След като забавлява в продължение на един час целия автобус, той махна на шофьора и попита загрижено:

— А бе ти помниш ли къде исках да сляза?

Шофьорът очевидно си спомняше, защото го остави много внимателно на една спирка и целият автобус се загледа с любопитство след тази шведска издънка, която се заклатушка с блажен смях към някаква неизвестна цел, готов да се забавлява така цяла седмица. Това беше първият швед, когото видях в Минесота.

Но не и последният... О, не, съвсем не. Срегнах много шведи там, мнозина живи... и немалко мъртви. Елин беше от мъртвите. Тя починала през осемдесетте години на деветнадесети век, при това не била навършила дори деветнадесет години. О, Елин, как плаках за теб! Седях на една надгробна могила, наоколо беше цветуща пролет и на мен ми беше толкова болно, че не си могла да преживееш деветнадесет пролети.

Всъщност плаках не само за нея, плаках за всички шведи, които спяха последния си сън в това гробище в далечна Минесота. Беше старо, много старо гробище и почти всички, които почиваха в него, бяха родени в Швеция. Надгробни паметници с шведски имена, северна пролетна местност наоколо. Изненадва ли се някой от обзелата ме тъга. Трябваше да си поплача и затова спрях при Елин, която е била едва на деветнадесет. О, виждах всичко пред себе си! Бедната къща у дома в Смоланд, Елин с издутата раирана раница, бащата и майката, които я изпращат донякъде през поляната, малките братя и сестри са наредени до оградата и плачат, майката си избърсва очите с престилката.

— Бъди здрава, Елин, пиши ни веднага щом можеш. Взе ли сандвичите? Бъди здрава!

И Елин тръгва, и почти не вижда пътя от сълзи, но не се обръща. А после пътуването с влака заедно с групичката от нейната енория —

колко хубаво е да се пътува за Америка. Ужасното пресичане на Атлантика с кораб, при пристигането в Ню Йорк от запасите са останали два плесенявали сандвича. Но Минесота, там е съвсем същото като у дома в Смоланд. Не, все пак не. О, не, изобщо не е като у дома. О, тази ужасна носталгия! И болестта... и още по-голяма носталгия... Мама, искам отново въщи при мама! Но мама е много далеч. Швеция е много, много далеч. Господи, та аз съм само на деветнадесет години, не искам да умра!

А у дома в бедната къща на родителите ѝ пристига писмо с американска марка: „Вашата дъщеря Елин почина миналата седмица. Вероятно е била туберкулозна“.

Когато стигнах дотук, вече беше крайно време да се взема в ръце. Какво ли не си измисля човек само за да може да си поплаче! Признай, Кати, че ти самата изпитваш носталгия! „Взе ли сандвичите“... Не съм чувала нещо по-глупаво. Не можа ли да си измислиш и с какво са били намазани сандвичите от осемдесетте години на деветнадесети век — така щеше да имаш още една причина да плачеш. Например телешка пача, това е наистина много сърцераздирателно.

След като се надсмивах над самата себе си достатъчно време, очите ми изсъхна дотолкова, че да мога да придружа леля до старческия дом, за да се видим с нейната леля. И тогава отново ме налегна мирова скръб. Там седяха все стари жени и мъже, които се бяха преселили в Америка преди тридесет, четиридесет, петдесет години. Те всички говореха шведски и говореха за Швеция така, че аз... с две думи, аз отново предадох фронта. Разревах се, а лелята на леля загуби ума и дума. Беше толкова стара и така се радваше да ни види и така говореше за своята стара родина и за новата си родина, че... с две думи извадих нова носна кърпа. Лелята на леля седна до прозореца, за да гледа след нас, докато се отдалечаваме. Само с две носни кърпички не можеш да стигнеш далеч, убедих се в това! Но когато се върнахме в Минеаполис, аз наистина си бях възвърнала самообладанието, така че двете с леля можахме да отидем на пролетен концерт в Шведския институт. Имало едно време едно бедно шведско емигрантче, което се казвало Турнблад. То забогатяло и си построило къща в Минеаполис, отвратителен огромен хангар — човек не може да разбере как някой би могъл да живее в нея. И Турнблад не издържал. Той скоро се изнесъл оттам и подарил къщата на една фондация, която

и до днес се грижи за шведската култура в Америка. Тъкмо там се състоя нашият пролетен концерт.

Не трябваше да отивам. Седиш си там толкова далеч от Швеция и слушаш мъжки хор. Мъжки хор, чийто състав сигурно никога не е стъпвал на шведска земя, но при все това не е забравил шведския си произход. Е, как да слушаш този мъжки хор да пее: „Скъпо отечество, за теб е моята песен“, без да се разплачеш. Аз поне не можах.

[1] Където водопадите на Минехаха
пръскат блестящи искри под дъбовете
и се спускат със смях в долината (от англ.). — Бел.пр. ↑

СЕДЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА

После отидохме в Чикаго и там се случи невероятното. Още не съм дошла на себе си от шока. Кой би могъл да помисли, че... Не, засега по-добре да изчакам с новината. Ще кажа само, че леля и аз изобщо не подозирахме какво ни е подготвила съдбата, когато се качихме в нашия влак, портокалов на цвят, с модерна аеродинамична форма, който ни пренесе от Минеаполис до Чикаго.

„Морнинг Хиауча“ се казваше влакът. Не звучи ли като триумфален крясък? Седнахме в панорамния вагон, последен от целия влак и почувствахме да ни обзема ведро спокойствие при гледката на зелената, мека, хълмиста местност, през която летяхме. Не беше за чудене, че толкова много шведски пионери се бяха заселили тук. Сигурно беше удоволствие да живееш по тези места.

Разпръснати из зелените ливади, белееха чифлиците с огромни плевни и високи бели силози. Интересно щеше да бъде да се провери в колко от тези къщи живее някой Андерсон или Петерсон или друг ... сон. Вероятно в повечето. Приблизително половината от всички фермери от Минесота произлизат от Скандинавия.

Когато слязохме от влака в Чикаго — кой мислите ни чакаше на перона с предани сини очи, пълни със сълзи? Естествено, чичо Елоф! Чичо Елоф, който беше емигрирал на двадесет и две години и когото още не бях виждала. Той беше в Америка от двадесет и две годишен, но независимо от това си изглеждаше като истински шведски селянин, също тъй мил и „наше производство“. Беше много тържествено и забележително да срещнеш някой свой родственик в Америка. Но аз още не подозирах, че съдбата вече размахва могъщите си криле над нас.

Леля използва голяма част от пътуването да ме подготви за Чикаго.

— Когато завиваш на ъглите на улиците и чуеш нещо, което казва търрррр-търррр, хвърляш се веднага на земята — така ме

инструктира тя, — защото това е автоматична пушка и най-вероятно самият Ал Капоне стреля с нея.

Възразих, че Ал Капоне отдавна е мъртъв и музиката на автоматите по улиците на Чикаго е замлъкнала. Но леля беше чела една статистика, че веднъж в Чикаго за една година били извършени 367 убийства, но не бил заловен нито един-единствен убиец. Това наистина било отдавна, но щом тогава не са заловили 367 убиеца, то логично беше да се предположи, че те сега чакат с пресни сили леля и мен. А леля не искаше да се излага на опасности. Беше скрила парите ни на най-невероятни места. Не вярвам дори един суперхитър Ал Капоне да се сети да търси в джоба на лелината фуста — така че се чувствах в безопасност. Но леля измерваше недоверчиво с поглед всеки, когото срещнехме. Да не си помисли, че тя не би разпознала гангстера или мошеника, ако се размине с него.

— Вече видях четирима — прошепна ми тя, още преди да бяхме седнали в колата на чичо Елоф.

Федералното бюро за разследване трябваше да има служители като леля, няма съмнение в това. Тогава нямаше да има 367 неразкрити убийства!

Чичо Елоф си имаше къща в едно предградие и там в течение на вечерта се събра някъде около половината от шведското население на Чикаго, за да чуе за родината. Ние у дома никога няма да разберем нещастната любов на шведа в Америка към старото отечество. Ако можехме, щяхме да правим повече усилия да запазим контакта си с тях и от време на време да показваме, че знаем да ценим шведския дял в Америка. Но не, ние само бродим между нашите елхи и смърчове и не

усещаме потоците копнеж, които текат през Атлантика в източна посока. Само когато в същата посока потекат потоци от американски завещения и пакети с кафе, отваряме широко очи и си спомняме, че в Америка има шведи. И то не малко! И почти всички те, поне тези, които аз срещнах, светват от радост, когато си спомнят родното село. Родното село, за което те си мечтаят, разбира се, вече изобщо не е същото, и затова за тях е най-добре да го виждат само в хубавите си блянове. В мечтите всичко си е съвсем същото, каквото е било преди тридесет-четиридесет години, когато са го напуснали. А нима всеки швед, който живее в Америка, не иска повече от всичко да изпита триумфа на завръщането — неестествено добре облечен, джобовите пълни с долари, той слиза от влака на родната гара, посрещнат го съвсем същите хора, които са го видели да заминава преди тридесет години като беден младеж, сетне изминава добре познатия път до малката сива къща с все същите стари ябълкови дървета, същата двойка лястовици, която гнезди под стрехата, и същите родители в кухнята!

И като си мислят за всичко това лицата им светват от радост. Достатъчно е само името на някое село, за да светнат от радост. Но децата им са американци до мозъка на костите си. Лицата им не се озаряват, дори да кажеш седемнадесет пъти Кревинкел в тяхно присъствие.

— Не разбирам защо Ендрю още го няма — рече чичо Олаф, докато пиехме кафе в радост и сговор. Леля и аз, и чичо Елоф, и жената на чичо Елоф и половината шведска Америка.

И тогава Ендрю дойде. Ендрю със сребристосивата си коса и ведро лице с цвета на зимна ябълка. Аз все още не знаех, че в същия този миг на доста кривите си крака прекрачва прага могъщото оръдие на съдбата. Ендрю тръгна право към леля.

— Вилхелмина — извика той, — помниш ли ме?

Тя очевидно го помнеше. Бледа червенина заля лицето ѝ.

— И все така шик, както преди — продължи Ендрю.

Леля се изчерви още повече.

— Аха! — рече тя многозначително.

И Ендрю започна да разказва на всеки, който имаше желание да чуе, как Вилхелмина и той някога, когато столетието било младо, седели вечер на верандата и лудували и така нататък.

— И така нататък — повтори многозначително Ендрю.

Леля изглеждаше доста смутена и очевидно много ѝ се щеше аз да съм някъде в Омаха или другаде, където не можех да чуя бодряшките шепи на Ендрю.

— Но хайде, разкажете ни цялата история — рекох аз окуражаващо на Ендрю и той не чака втора покана.

— Тогава нямахме пари — продължи той, — но затова пък какви романтици бяхме.

И той хвърли палав поглед към леля.

— Да, да, Вилхелмина, какви бяхме само. И досега ли си толкова ентусиазирана?

Погледнах леля. Сега вече около устата ѝ взе да се образува добре позната ми гънка.

— И още как! — отвърнах вместо нея. — Тя е най-ентусиазираното другарче, с което може да се пътува из тази страна. Не е лесно обаче да ѝ държиш юздите.

Леля все още беше твърде развълнувана, когато много часове по-късно отидохме да спим. Изпях ѝ нещо, за да се успокои.

— Any time is the time to fall in love^[1] — тананиках ѝ аз. Не забелязах да имаше някакъв успокояващ ефект.

Твърди се, че Чикаго е най-американският от американските градове. God save America^[2] — вярвам в това! Да се живее в Чикаго е приблизително като да си имаш работа с някое невероятно подвижно дете, което всяка секунда намира нова изява за енергията си. Отначало си много развълнуван и си казваш, че никога досега не си виждал такова живо дете. Но скоро вече седиш изтощен и копнееш да дойде време да го сложиш в леглото. По-умозаглушителен, трескав, кипящ градски хаос от този, който изпълва до ръба „The Loop“^[3] в Чикаго, не би могъл да се открие никъде по света, убедена съм в това. Сравнен с него, Ню Йорк изглеждаше наистина спокоен и мирен. А като си представиш, че преди сто години Чикаго е бил малък град с петдесетина жители! Леля и аз се разхождахме из „The Loop“, докато взе да ни се струва, че нервите ни са оплетено кълбо и се втурнахме като преследвани по улиците. Накрая се пъхнахме в някакъв ресторант, за да си отдъхнем и да хапнем нещо.

Разговорният език в Чикаго несъмнено е по-свеж и по-сърдечен от навсякъде другаде в Америка.

— Хареса ли ви обяда, момичета? — попита сервитьорката любезно, когато приключихме.

Леля се смая от това обръщение, но го понесе със самообладание. Само аз се разкисках. После влязохме в огромния магазин на „Маршал Фийлд“, прочут в цяла Америка. Леля се приближи предпазливо до един щанд и докосна една блуза. Появи се дребна добре гримирана девойка на около осемнадесет години и рече предразполагащо:

— Can I help you, honey?^[4]

Ако у дома някой в търговската къща нарече леля „скъпа“, тя вероятно би се оплакала в полицията. Но вече беше привикнала към дивите американски нрави, така че само погледна продавачката с упрек и отмина.

Ендрю идваше всяка вечер при чичо Елоф. Беше ми напълно ясно, че това не става заради мен. Не, Ендрю искаше отново и отново да говори за верандата. За мен, която обичам разнообразието, беше загадка как може от една нищо и никаква веранда да се извлече толкова материал за разговор. Но за да бъде справедлива, трябва да призная, че Ендрю говореше много и за своята работилница. Беше добър бизнес, в който бяха заети десет работници. Явно в наши дни на Ендрю вече не му липсваха пари, това се виждаше ясно. А, както ми се стори, не беше беден и на романтика. Той ни покани двете с леля на разходка с кола. Една вечер дори искаше да ни вземе на бейзболен мач, но небесното наказание ме сполетя под формата на ревматични болки в дясното рамо, така че леля трябваше да отиде сама.

— И да не вземеш да закъснееш много — рекох ѝ строго. — И да не се заседите с Ендрю после на верандата, а веднага се прибири при добрата стара Кати. Аз смятам да си полегна с моя ревматизъм и някоя хубава книга!

Леля стоеше пред мен, безпомощна жертва на противоречиви чувства. От една страна, тя изгаряше от желание да ми даде да се разбере, от друга страна, се страхуваше за мен заради опасния ставен ревматизъм, който според нейното мнение щях да развия, а на всичкото отгоре тя страшно искаше да отиде с Ендрю.

Аз я успокоих.

— Върви, върви, малка палавнице, Ендрю вече чака в колата и натиска клаксона от нетърпение. Нека моите старчески болки не ти пречат да се налудуваш до насита.

Лея тръгна с ядосано мърморене. Щеше ми се да чуя нещо за бейзбол, когато се прибра вечерта. Човек не може да си тръгне от Америка, преди да е научил нещо за тази игра, която за американеца е по-необходима от въздуха, който диша.

Мелодията на лятото в Америка е звукът от удара на дървената бухалка в кожената топка. Милиони и милиони малки американци, родени тъй да се каже с бухалка в ръцете, мечтаят да стигнат до някой от големите турнири. Впрочем в това отношение изглежда всички американци бяха като малките деца.

— Станеш ли шампион по бейзбол в Америка, късметът ти е гарантиран — обеща Ендрю на леля.

Леля само изсумтя. Но поне можеше да ми разкаже какво бе станало.

— Ах — каза леля, — те тичаха насам-натам и се боричкаха. Някои играеха с топката. Ужасно глупаво. През цялото време четох „Чикаго Трибюн“.

След като си легна, за известно време беше тихо. Единственото, което се чуваше от нея, беше по някоя глуха въздишка от време на време.

— Защо въздишаш така тежко, лельо? — попитах скромно.

И тогава тя избухна в сълзи.

— Ендрю — разхълца се тя, — Ендрю иска да се омъжа за него.

[1] На всяка възраст може да се влюбиш (от англ.). — Бел.пр. ↑

[2] Бог да пази Америка (от англ.). — Бел.пр. ↑

[3] „Примката“ — шеговито име за търговския квартал на Чикаго, над който се вие силно разклонена мрежа от трамвайни линии. — Бел.пр. ↑

[4] Мога ли да ви помогна, скъпа? (от англ.). — Бел.пр. ↑

ОСЕМНАДЕСЕТА ГЛАВА

Бавно идвах на себе си след сътресението. Какво беше казала леля: Ендрю искал тя да се омъжи за него!

Колко малко знае човек за своите лели. Никога не съм отричала известен груб чар на леля си, но по отношение на мъжкия пол я считах за твърде безопасна. Тя да е безопасна! Истинска съблазнителка се е разхождала с мен из Щатите. Истинска фатална жена, която тъпче в краката си сърцата на мъжете, така че от ботите ѝ с връзки капе кръв.

Никой не би могъл да твърди за мен, че нямам чувство за такт. Можех да ѝ кажа:

— Никога не се омъжвай в Америка, това ще ти донесе само беди! Този Ендрю...

Спокойно можех да ѝ го върна за всички досадни предупреждения. Но не, аз само казах:

— Нима това е причината да плачеш тъй горчиво?

Тогава леля зарови лице още по-дълбоко във възглавницата и се разрида, сякаш предложението на Ендрю беше нещастие, което може да се сравни само с потъването на „Титаник“. Говорих ѝ дълго. Накрая все пак успях да схвана връзката: Ендрю бил младежката ѝ любов и тя нямала нищо против да се омъжи за него, а освен това Америка наистина била страна, в която може да се живее добре, харесала ѝ от пръв поглед. (Чуйте само!) Но не можело да става и дума да ме изостави, мене, бедното малко сираче, нали била обещала на майка ми на смъртното ѝ легло. Нужно ѝ било само малко време, за да преживее тази история с Ендрю.

— Напротив — възразих аз, легнах обратно и се засмях наум. Скоро щях да бъда на двадесет и две години, а не бях правила и крачка в живота си без леля. Не можех да си представя какво щеше да бъде сама да решавам съдбата си. Но че беше крайно време да го направя, това ми беше съвсем ясно.

Колкото повече размишлявах, толкова по-голяма ставаше радостта ми. Двустайното жилище на улица „Капитен“ без леля, как ли

щеше да изглежда това? Доста добре щеше да изглежда, казах си, макар че тази мисъл ми се видя лоша и неблагодарна. Ева би могла да се пренесе при мен, работехме в една кантора и винаги се бяхме разбирали добре.

— Най-добре ще е още утре да отпътуваме от Чикаго — обади се леля жално.

— Невъзможно — отговорих й аз. — Още утре ще говориш с Ендрю и ще го помолиш да поръча сватбения венец.

Беше необходимо известно време преди аргументите ми да подействат, както и много дипломация, за да ѝ обясня, че животът ми няма да бъде самото нещастие без нея. Безкрайна беше нейната благодарност и доброта, когато най-сетне осъзна, че няма да изглежда чудовищно от нейна страна, ако се омъжи за Ендрю. Тя стана и отиде до прозореца в своята вечна фланелена нощница и се загледа в звездите и известно време се държа направо неузнаваемо. После рече:

— Трябва да ми обещаеш твърдо, че всяка година след първи ноември ще носиш вълнените кюлоти.

После заспа като добро дете, аз обаче останах будна, потънала в размишления.

О, колко сълзи се изляха на чикагската гара в деня на моето отпътуване. Сигурно сте чували за големия пожар в Чикаго. Е, това сега беше голямото наводнение. Преди да се стигне дотам, леля каза петнадесет пъти „да“ на Ендрю и също петнадесет пъти му обясни, че от това няма да излезе нищо, защото тя не може да изостави бедното малко сираче. И така бедното малко сираче трябваше да използва случая и да изчезне в някой от дните, когато леля случайно беше в настроение да осъзнае, че за младите е от полза да стъпят на собствените си крака. Но тъкмо в мига на сбогуването леля се ужаси от своето безумие и се разплака и разрида така, че събра всички погледи, а Ендрю, който стоеше до нея, се почувства като престъпник.

Погалих успокоително леля по главата и хванах Ендрю под ръка.

— Искам да бъдете щастливи — заявих аз, — и аз винаги ще ви бъда като майчица. Ако имате някакви грижи, спомнете си за старата Кати у дома на улица „Капитен“.

„Комодоре Вандербилт“ щеше да потегли всеки момент. Метнах се на него. (Спокойно, спокойно, „Комодоре Вандербилт“ не беше мъж, а влак!) Леля нададе мощен вопъл като пожарникарска сирена, тъй че хората взеха да се оглеждат къде е избухнал пожар. И в следващия миг „Комодоре Вандербилт“ ме понесе с все по-бърза скорост далеч от нея. Моята малка леля остана на перона, протегнала патетично ръце след мен. Но аз почти не можех да я видя, понеже очите ми бяха пълни със сълзи. М-да, доста болезнено е да се пререже пъпната връв, която те свързва с твоята леля.

Седнах във вагон-клуба и се почувствах като кон, който е обърнал глава към дома. Това беше един доста тъжен и изоставен кон. Но не беше нужно много време и конят, посръбвайки плодов сок, се впусна в разговор с околните, които се надпреварваха да му правят предложения как да прекара своите последни два дни в Ню Йорк. Те също така искаха да чуят какво мисля за Америка. Един възрастен господин ми рече предупредително да не си въобразявам, че знам нещо за страната, преди да съм живяла в нея поне няколко години. Обикновено всичко е противоположно на първите впечатления, не бивало да забравям това. Признах смирено, че той сигурно има право и реших изобщо да не правя изявления за Америка, когато се върна. Ако ме попитат: „Е, как е Америка?“, ще отговарям: „О, благодаря, добре, а ти как си?“.

На следващата сутрин бях в Ню Йорк и когато скочих от влака на централната гара, на перона стоеше Боб и ме чакаше. Имах чувството, че срещам стар приятел от детството.

Разказах му за лелината любовна история и предстоящата сватба. Той ме изслуша много внимателно, а очите му ставаха все по-големи и по-големи. Накрая каза, че винаги е бил присмехульник и богохульник, който не вярва в чудеса. Сега обаче бил получил доказателство, че за Бог няма невъзможни неща и в бъдеще щял да стане друг човек.

Казах на Боб, че искам да се насладя на една голяма доза Ню Йорк, за да имам нещо, за което да мога да си спомням в есента на моя живот.

— Ти сигурна ли си, че през есента на своя живот няма да живееш в Ню Йорк? — попита Боб, а аз го уверих, че съм дълбоко убедена в това.

Това явно го разстрои, но слънцето печеше и небето беше толкова синьо, и водата в реката блестеше под „Ривърсайд Драйв“, по който тъкмо пътувахме. Тревните площи в парковете бяха толкова зелени и по тях лежаха групички хора, особено край табелите, на които пишеше „Не газете тревата“, понеже американците са свободолюбив народ.

— Това тук е Ню Йорк — заяви Боб, докато обхождахме най-странните малки ресторантчета долу в Гринуич Вилидж.

— И това тук е Ню Йорк — каза той, докато карахме през бедняшките квартали на източната част.

— А това също е Ню Йорк — кимна той, докато ме водеше по „Бауъри“, „улицата на забравените хора“, където в проходите на къщите лежат най-изпадналите индивиди, надигат бутилки, топлят се на тротоара на малки огньове и си разменят непретенциозните си облекла.

— Това, несъмнено, също е Ню Йорк — рече Боб, докато си проправяше път с лакти към една маса в бара на Сами, където пееха десетки стари, дебели, ужасно гримирани бабета и танцуваха тъй наречените „gay nineties“, веселите деветдесет години, на един подиум. След като бяха изпълнили бодряшките си номера и размахвали достатъчно деделите си крака, те сядаха в един ъгъл, всяка на своя дървен стол и имаха вид сякаш копнеят да умрат или поне да бъдат някъде далеч от целия този шум и дандания. Бяха стари и похабени и без нито следа от gay nineties, а Ню Йорк е жесток град за бедните и старите.

— Ето ти още малко Ню Йорк — каза Боб и ме поведе по стълбата към една пързалка за ролкови кънки на Бродуей.

Каква фантастична смесица от хора имаше на тази пързалка. В Ню Йорк можеш да изглеждаш както си поискаш. Ето там се пързала едно младо момиче, облегнато нежно на ръката на своя кавалер, много елегантно и изискано наистина. Но момичето тежи поне сто кила. Трябва да си в Ню Йорк, за да качиш без никакви задръжки такава фигура на ролкови кънки. А там се пързала един шеф на кантора, да, той несъмнено е шеф на кантора, иначе нямаше да изглежда толкова сериозен, коректен и зализан. Той кара ролкови кънки с такъв вид, сякаш е погълнат от изпълнението на служебните си задължения. Изглежда неописуемо смешно. А там се пързала една престаряла баба,

искам да кажа, опитва се да се пързала. Тя сигурно приближава осемдесетте и едва ли някога по-рано е стъпвала на ролкови кърки, но в Америка човек никога не е прекалено стар да опита нещо ново. Двама от служителите я държат под ръка, а немошните ѝ крака се хлъзгат насам-натам, тя обаче е изпълнена с решимост да довърши обиколката. Движението е полезно, а това е движение! Особено за служителите. Там се пързала една млада негърка, но не, тя не кара, тя танцува на кърките си така прелестно, че човек не може да отвърне поглед от нея.

— Това тук пак е Ню Йорк — продължава Боб, докато летим в пропастта на пързалката в Кони Айланд, аз обаче не го слушам, защото ми се струва, че е настанал последният ми час.

— Не е ли прекрасно? — крещеше той. — Не се ли радваш на живота?

— Да се радвам ли — викнах в отговор, — аз направо не съм на себе си!

— Прилича на Ню Йорк — каза Боб и посочи нехайно с палец фантастичната панорама, която се открива от 102-ия етаж на Емпайър Стейт Билдинг.

— Да, явно и това е Ню Йорк — отвърнах, затворила очи.

Ето това се казваше метрополис, направо свят да ти се завие.

— Това тук също е Ню Йорк — въздъхна Боб, когато в последната горчива вечер се возехме на конска карета в Сентръл парк.

После известно време той не продума. В далечината се чуваше бученето на града, на града, който никога не спеше. В далечината проблясваха светлинните реклами над Бродуей.

— Кати, ти съвсем сигурна ли си, че през есента на своя живот няма да живееш в Ню Йорк? — попита отново Боб.

— Да, Боб, съвсем сигурна съм — отвърнах аз.

На следващата сутрин той ме откара на летището и аз му благодарих от цялото си сърце за хубавите дни, които бяхме прекарвали заедно. Той ми закачи две орхидеи на палтото и предупреди да не си мисля, че съм в сигурност там, при белите мечки. Някой ден той щял да се появи в Стокхолм. И тогава, Кати!

— Бог да те благослови, Боб — рекох аз. — Запази детинската си вяра, докато можеш!

Навън чакаше самолетът. Прегърнах Боб и изтичах към него.

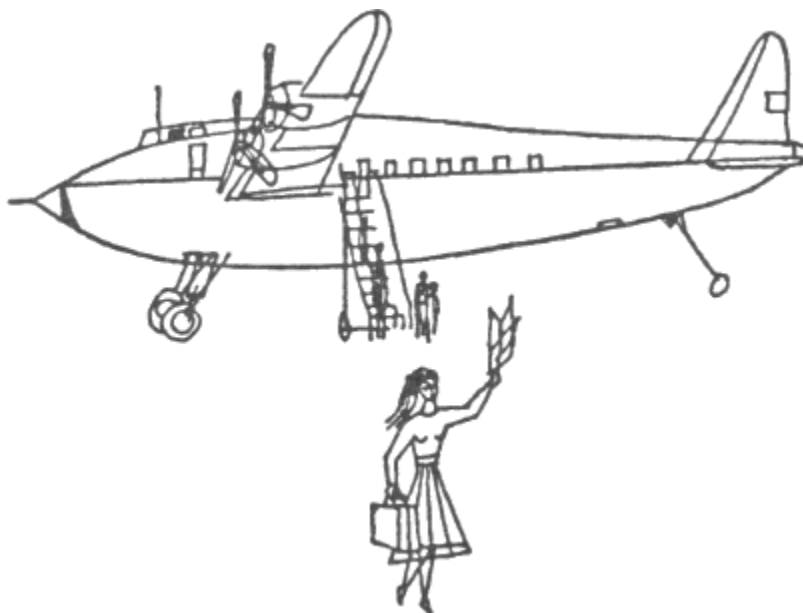
— Някой ден, някой ден той ще вземе своята невеста — тананиках си аз, докато се изкачвах по стълбите към самолета. Но бях съвсем сигурна, че той няма да го направи, и по-добре, че нямаше да го направи. Беше ми време да се връщам у дома. Беше ми време да се върна при стенографския блок и бърборенето на момичетата в кантората, и обяда при Норма, и малката заплата, която трябваше да стигне за толкова много неща. Беше ми време да се върна в града, където хората изглеждаха толкова сериозни, а всичко течеше така праволинейно и където никой не палеше огън на тротоара, а шефовете на кантори не караха ролкови кънки. Искях у дома в Стокхолм, в моя Стокхолм, където мракът се спускаше толкова син над Ридархолмсфьорд, а морето в залива на Зоологическата градина се блъскаше така меко в брега. Любимият ми град, който в светлите пролетни нощи лежеше тъй замечтан, че човек не смееше да говори високо, за да не го събуди. О, да, беше ми време да се прибера у дома. Може би беше време и да се върна при Ян. Напоследък той пишеше наистина мили писма. Щял да ме чака на летището, така написа.

*Breathes there a man with soul so dead,
who never to himself hath said:
This is my own, my native land?
Whose heart hath ne'er within him bum'd,
as home his footsteps he hath turn'd,
from wandering on a foreign strand?*^[1]

Шепнех си тихо тези редове, докато самолетът се готвеше да кацне. Там долу лежеше най-хубавият град на света. И там някъде долу чакаше Ян. Съзрях го през стъклената стена, веднага щом влязох в митническата служба.

— Ян — викнах аз и проклех стъклената стена, която ни делеше.

Той кимна сериозно. О, колко блед и решителен изглеждаше само! И колко беше висок! Не бях забелязала, че е толкова висок!

[1] Има ли човек с толкова мъртва душа,
че никога не си казва:
„Това е моята, моята родна земя?“.
Чието сърце никога не е тръпнело от нетърпение,
когато крачи към дома,
завръщайки се от далечни брегове? (от англ.). — Бел.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.